

Tema:
makten över
maten, jorden och
konsumtionen

Nr 4 1992 30 kr (momsbefriad)

vi människor

Vi Mänskor

ges ut av **Svenska Kvinnors Vänsterförbund**
med fyra nummer per år.

För åsikter som framförs i artiklarna
svarar respektive författare.

Redaktionen förbehåller sig rätten att
redigera inkommet material,
och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21, 413 04 Göteborg,
tel: 031-42 28 94

Ansvarig utgivare: Aase Bang

Redaktör: Marie-Louise Carlberg

Redaktionskommitté: Barbro Andersson,
Aase Bang, Marie-Louise Carlberg,
Erni Friholt, Zaida Hagman,
Anna-Carin Jansson, Agneta Wirén
samt speciellt inbjudna kvinnor.

Lay out: Marie-Louise Carlberg.
och Barbro Andersson

Prenumeration: 120 kronor per år

Stöd: 200 kronor

Gåvo: 100 kronor

Postgiro: 90 24 - 1

Redaktionen är tacksam för alla gåvo-
och stödprenumerationer som betalas in.

Som tack för ert stöd,
sänder vi ett gratis nummer. Ring till oss.

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag och vi tar emot allt:
klipp, bilder, artiklar och idéer, insändare,
dikter och noveller, berättelser och notiser.

Vi vill gärna ha kritik och synpunkter på tidningen.

Vi kan tyvärr endast betala en mindre summa
för inskickat material.

Nästa nummer av tidningen
kommer lagom till 8 mars.

Då ska det handla om den växande
kvinnomobiliseringen,
de olika kvinno"strumporna" och andra nätverk.

Manusstopp den 15 januari 1993.

Tryck: Christenssons grafiska AB
Box 253 443 25 Lerum

Fred med jorden

"Jorden är ej skapat av människohänder — men människohänder har slagit under sig jorden.

Och dock låter jorden sig ej ägas. Om den missbrukas, lider den och upphör att ge.

Varje generation står i ansvar för gångna och kommande släkten under den tid som den brukar jorden. Den har att förvalta de insikter som fäderna och mödrarna förvärvade genom sina långa erfarenheter. Den har mottagit ett arv och måste undvika att genom hänsynslös förskottsuttagning av värden inkräkta därpå.

Hävderna säger oss att det har funnits tider då människorna starkare känt betydelsen av att de ingår som en del i skapelsens stora helhet. Även en alfabet kan vara vis nog att förstå att växterna och djuren är jordens barn som vi och att det är till gagn för människan att leva i samförstånd med dem.

När sådana människor närde och klädde sig, byggde sina boningar och formade sig verktyg ur naturens förråd, sökte de medvetet undgå att störa naturens jämvikt eller förrycka spelet av de krafter inom vilkas maktområde de levde.

Om detta var en barnslig metod att leva på, så är det en olycklig metod när man tanklöst använder de möjligheter den moderna vetenskapen givit oss i händerna för att störa den fint avvägde balansen.

Även de mest fullärda personer har något att lära av det sätt varpå forna tiders människor hanterade skapelsen. Vi måste förvärva eller återförvärva en så djup insikt att vi kan samarbeta med naturen i stället för att motarbeta den. Den moderna teknikens uppfinningar måste prövas på hur naturen tål dem. Allt som dödar hennes självverksamhet måste bort eller också vi".

Mitt under brinnande krig våren 1940, utkom Elin Wägners och Elisabeth Tamms *Fred med jorden*.

Fredsaktivisten Elin Wägners ser i andra världskriget ett yttersta uttryck för en maskincivilisation och en exploatering av naturen som hon under mer än ett decennium i tal och skrift analyserat, angripit och varnat för.

Med stöd i bland annat Elisabeth Tamms praktiska erfarenhet från det stora jordbruket på Fogelstad — säte för den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad — drar hon i *Fred med jorden* upp riktlinjerna för en fred med själva jorden — Moder jord — baserad på varsamhet, decentraliserad produktion, giftfri odling och — inte minst — rätt utnyttjad kvinnokraft.

Ett och annat i boken har kanske passerats av tiden. Men det mesta är förbluffande aktuellt och kunde vara hämtat ur den ekologiska dagsdebatten.

*En senare utgivning av
Fred med jorden.
(Arkturus förlag) 1985*

Innehåll

Vi Mänskor nummer 4 1992

3 Fred med jorden. Elin Wägner

5 Ledare. Aase Bang

6 Jordbruket missbrukas. Litti Le Clercq, m. fl.

8 De fula knepen. Charlotte Reimerson

10 Tro på din makt som konsument.
Marie-Louise Carlberg

11 Det måste till en kulturrevolution.
Marie-Louise Carlberg

14 Ny jordbruks- och livsmedelspolitik.
Weikko Skoog

18 Bygg nätverk — bojkotta monopolen.
Erni och Ola Friholt

20 Stoppa mellanhanden. Jan-Erik Persson

21 Miljöförstöring öppnade ögonen...
Margareta Johansson

22 Det bästa — att veta att maten är bra.
Caroline Runesdotter

24 Kvinnor mobiliserar. Ianthe Holmberg

25 Nytt från "Nätstrumporna".

26 Blandade notiser.

28 15 skäl att säga nej till EES. "Nej till EG"

30 Möte med Gregoria. Maria Lövfors

32 Klitorisstympning — ett brott.
Maria Evasdotter

34 Akademiskt kalhygge. Brigitte Stepanek

36 FNs roll i en förändrad värld.
Marie-Louise Carlberg

38 Feministisk bokmässa.
Ast Heimann och Kerstin Sandgren

39 Recensioner 40 Notiser och dikter

Maten och Makten

Ledare

När slutade morötterna att smaka nånting?
Och kålroten?

I grönsaksdisken ligger plastpåsar med tvättade, jämnstora, vackra men smaklösa morötter. Importerade äpplen, exakt lika stora, är skinande blanka och frestande. Men skala dem innan du tar en bit! De är besprutade.

Det påminner mig om torghandlarn som spottade på äpplena och gned dem med rockärmen för att de skulle bli blanka. Jag undrar vad som är minst aptitligt: saliv eller giftbesprutning?

Jag minns en marknadsplats i Amsterdam. Där fanns ett sannskyldigt överflöd av ostar, grönsaker, fisk och kött, allt så frestande och billigt dessutom. Men jag tänkte på de holländska åkrarna, förstörda av kemikalier, på grönsaker som är besprutade och bestrålade, på surt regn och utsläpp från fabriker, på djurfabriker vi sett på TV.

Här hemma har vi tills vidare en viss frihet att välja den man vi äter. Här i Värmland kan vi köpa obesprutade, KRAV-märkta grönsaker från Samodlarna, och så kallad "ekologisk" mjölk, från gårdar med god miljö. Den som har tid och råd och tillgång till information kan köpa miljövänliga produkter och bojkotta sådana som av olika skäl är svartlistade, såsom djupfryst från Findus och Via tvättmedel.

Men hur blir det i framtiden? När du läser detta, har antagligen en majoritet i riksdagen beslutat att Sverige ska underteckna EES-avtalet. Det innebär en anpassning till EGs regler. Vi kan inte längre hindra import av varor som inte uppfyller våra krav. Däremot lär det bli förbjudet att sälja krokiga gurkor och små, men goda äpplen. Det är sånt som EG-byråkraterna älskar att sysselsätta sig med.

En liten ljuspunkt är det dock att EES-avtalet kan sägas upp. Det måste ju bli den logiska slutsatsen när vi kvinnor röstar nej till EG — eller hur?

Den svenska livsmedelspolitiken är det svårt att begripa sig på. Visst vill vi gärna ha billigare mat, men det kan åstadkommas genom sänkt matmoms, slopande av extrapriser och avskaffande av all direktreklam.

Direktreklamen kostar mer än Sveriges utgifter för hälso- och sjukvård, kunde vi läsa i förra numret av Vi Mänskor. Kostnaderna för reklamen får du och jag betala när vi handlar mat i affären.

I min enfald — eller är det sunt förnuft? — tycker jag att Sveriges jordbruks- och livs-medelspolitik borde inriktas på en grundläggande självförsörjning. Jag menar inte att vi ska isolera oss från omvärlden. Jag köper gärna en fransk ostbit ibland, och är villig att betala ett lite högre pris för den. Men det är också viktigt att upprätthålla en rättvis handel med länderna i tredje världen.

Men ingen vet hur framtiden blir. Är det säkert att vårt land alltid kommer att förskonas från krig och katastrofer? Den dagen ofred drabbar oss kan det vara för sent att hugga ned granskog och plöja upp golfbanor för att återfå odlingsbar jord. Och om vi här i Sverige odlar så mycket spannmål och potatis att det räcker till oss, då kan väl överskottet i andra rika länder gå till svältande människor istället?

Och om vi avstod från afrikanska nejlikor, kaffe och kakao, då skulle stora landområden där kunna frigöras till matproduktion för den egna befolkningens behov!

Det norska husmodersförbundet uppmanar sina medlemmar och alla andra norska kvinnor att köpstrejka den 4 december. De gör det delvis i solidaritet med världens fattiga kvinnor, men också för att påpeka att kvinnorna har för lite att säga till om i konsumentfrågor.

I går räknade jag till mins 18 olika mjölksorter i min Konsumaffär. Lättmjölk, mini- och mellanmjölk, gammaldags mjölk, ekologisk mjölk, mjölk rätt och slätt, förutom alla variationer på fil och yoghurt.

Är det någon som efterfrågar detta? Vem bestämmer att vi ska påtvingas det här? Är det konstigt att mjölken blir dyr, när mjölkmonopolet satsar så mycket möda och så många pengar på helt onödiga produkter?

Vi behöver minsann en stark konsumentrörelse här i landet. Vi vill ha KONSUMENTMAKT!

Lase Bang

"JORDBRUKET

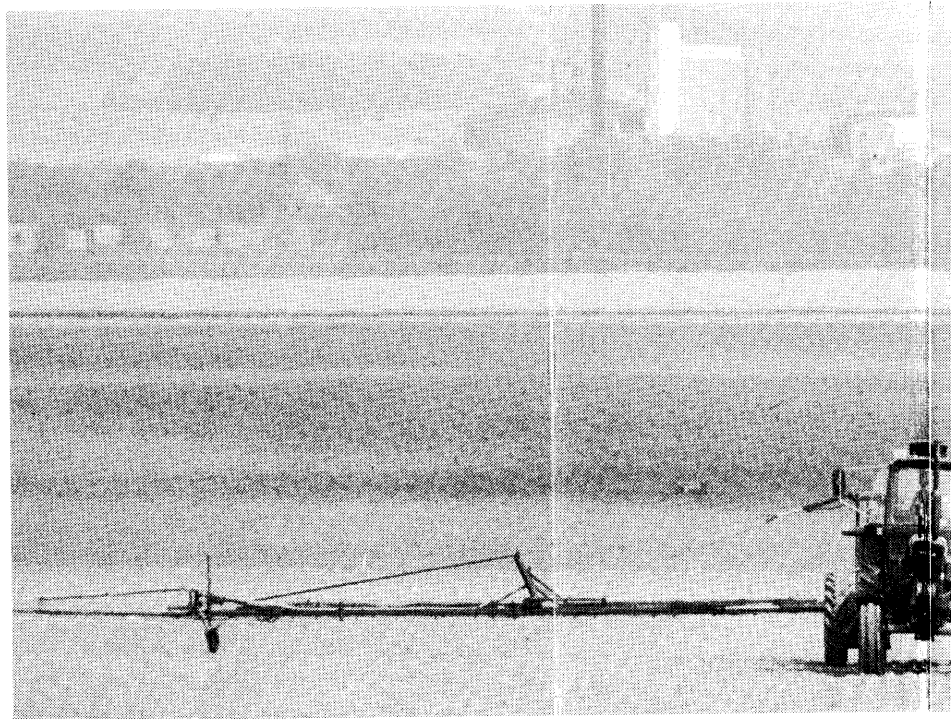
Jordbrukspolitiken i Sverige och övriga västvärlden har de senaste 50 åren försökt göra lantbruket till en effektiv matfabrik, där allt större volymer tas fram billigast möjligt.

Naturen har tvingats in i en omöjlig återvändsgränd, där ekonomiska krav och teknikens "landvinningar" satt ramarna för hur livsmedelsproduktionen ska se ut. Inte tvärtom. Men biologiska förlopp kan aldrig under någon längre tid hanteras som om det vore en mekanisk tillverkningsprocess.

Kortsiktigt har dock jordbrukspolitiken ansetts lyckad. Allt större volymer har producerats till ständigt lägre priser per enhet, till förmodad glädje för konsumenterna, det vill säga oss alla.

Men denna utveckling har också haft ett annat pris: övergödning av sjöar och hav, giftrester i maten och i grundvatten, en likformning och utarmning av landskapet, kraftig reduktion av antalet arter i flora och fauna, etisk ovärdig djurhushållning, och erosion, strukturskador, förgiftning och utarmning av våra odlingsjordar. Ju "effektivare" jordbruket har varit, desto större har skadorna blivit. Detta andra pris betalar dock inte dagens matkonsumenter. Det skjuter vi över på kommande generationer.

Trots att vi allt tydligare kan se det "moderna" jordbrukets baksidor görs inget radikalt för att vända utvecklingen. I Sverige utgör 1990 års jordbrukspolitiska beslut inget undantag. Livsmedlen ska fortfarande produceras ännu "billigare".

Det lantbruk som inte hänger med i "utvecklingen" (avvecklingen) får slå igen. Där kan vi ju plantera skog i stället, menar man. Har någon på allvar analyserat konsekvenserna av detta kortsiktiga ekonomiska tänkande från andra utgångspunkter än handel, Gattförhandlingar och liknande? Hur många generationers lantbrukarmöda att skapa en bördig matjord kan komma att förstöras av några få års felaktig jordbrukspolitik?

Vid en stor konferens för hotad flora och fauna den 29 april vid Sveriges lantbruksuniversitet konstaterades att ett av de största hoten mot flora och fauna i det svenska jordbrukslandskapet är om 1990 års jordbrukspolitiska beslut fullföljs och skogs- och mellanbygden planteras igen med skog. Då går många livsrum för djur och växter förlorade, en mångfald som utvecklats sedan bronsåldern. Är detta ett pris som anses rimligt att betala för att konsumenterna ska få "billigast möjliga mat"?

Hur går det med det öppna landskapet om lantbruk endast ska bedrivas där det kan ske storskaligt och "billigt"? Är vårt vackra svenska landskap med omväxlande skog, åker och beten något vi får offra på den billiga matens altare? Är det verkligen vad svenska folket vill?

Jordbruk är ju inte bara en matfabrik utan producerar även så kallade kollektiva nyttigheter som öppet landskap och livsutrymme för flora och fauna.

I de ekonomiska diskussionerna i dagens industrisamhälle om kortsiktigt billigare mat och mindre jordbrukssubvention glöms den viktigaste frågan bort: att den odlade jorden och livsmedelsproduktion är grunden för hela vår välfärd och allas överlevnad. Mat är heller inte vilken vara som helst. Mat är makt. Varför skulle annars i stort sett alla västlänare så starkt värna om sitt jordbruk?

I takt med att världens befolkning ökar är det inte otroligt att tillgång till

Maten
och
Makten

MISSBRUKAS"

Artikeln är
tidigare
publicerad
i DN, 22/8-92

livsmedelsproduktion kommer att bli en allt starkare maktfaktor. Om den dagen kommer då livsmedel globalt blir en bristvara, då är det med största sannolikhet också slut med freden. Jordbruk kan därför aldrig ses som böndernas enskilda lilla minoritetsintresse. Att det finns mat är ju bokstavligen livsviktigt för oss alla. Mycket kan vi klara oss utan, men inte sund mat och rent vatten.

Därmed inte sagt att dagens jordbruk och jordbruksregleringar är bra. Jordbruket behöver verkligen ställas om. Men inte i den riktning som sker nu, utan åt rakt motsatt håll. Jordbruket måste bli resursbevarande så att markens bördighet säkras på lång sikt, i stället för att utarmas som i dag. Att framtida produktionskapacitet tryggas och att all Sveriges odlingsjord bevaras är inte bara ett svenskt utan också ett globalt intresse. Världen kommer inom en snar framtid med stor säkerhet att behöva all odlingsjord som kan uppåddas. Globalt ökar markförstörelsen, samtidigt som jordens befolkning blir större för varje dag.

I det sammanhanget måste det närmast ses som kriminellt att till exempel bebygga Skånes åkrar som är bland världens bördigaste. Där har lantbruk bedrivits i 6 000 år och bör kunna fortsätta att bedrivas i minst 6 000 år till, istället för att hamna under vägar och bebyggelse.

Det som behövs i dag är politiskt mod att göra lantbrukets omställning till starten för kretsloppsjordbruket, i stället för till en fortsättning av industrijordbruket. Framtidens jordbruk kan till exempel inte långsiktigt vara beroende av insatsmedel som olja, konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Lantbruket måste i stället bli basen för en "grön sektor" som omvandlar solenergi till livsmedel, bränsle och råvaror för annan produktion. Då kommer också all Sveriges jordbruksmark att behövas.

Ska denna utveckling komma till stånd, får vi inte fastna i kortsiktigt ekonomiskt tänkande. Den odlade jorden måste ses som en evig resurs som det gäller att långsiktigt förvalta på bästa möjliga sätt.

Åkermarken utgör grunden som allt annat bygger på. Ju snabbare vi inser det, desto större rikedom för kommande generationer. Även motsatsen gäller: ju längre tid vi fortsätter att missbruka marken som resurs, desto större problem i framtiden.

Vi måste vända utvecklingen att jordens rikedomar via konsumtionssamhälle förpassas till sopställen. I stället ska vi arbeta för ett uthålligt kretsloppstänkande. Här kommer jordbruket och den odlade jorden att spela en nyckelroll.

Jordbruket behöver verkligen ställas om, inte till skog utan till ett ekologiskt, resursbevarande jordbruk i stället för ett kemikaliejordbruk. Kunskap finns, det är bara det politiska modet och viljan som saknas.

Här finns ett gyllena tillfälle att omsätta FNs miljökonventioner och intentioner och låta Sverige bli ett föregångsland, ett ekologiskt modelland!

*Litti Le Clercq, Miljöjournalist
Margareta Ihse, 1:a vice ordförande i
Naturskyddsföreningen
Peter Söderbaum,
Docent i miljöekonomi vid SLU
Staffan Ahrén, ordförande i
Alternativodlarnas riksförbund*

Rapport från en marknadsanpassad motståndsrörelse –

förmedlad av dess ledare Charlotte Reimerson.

De — vissa företagare — kallar mig satkärning och ropar Usch! då någon högt uttalar mitt namn i deras närhet.

Att säga att jag påminner dem om något obehagligt är en grov underdrift. Jag finns där mycket påtagligt rakt framför deras ögon på skrivbordet i svart på vitt som man säger. Brevan börjar nästan alltid med den här meningen:

”Konsumentverket har mottagit en anmälan från Brevskolan, Charlotte Reimerson”.

Sådana brev från marknadsföringslagens tillsyningsmyndighet, KO, får företagare som vi anser lura oss med vilseledande reklam och marknadsföring.

VI — det är studiecirkeldeltagare i hela landet som läser sin handbok i konsten att spåra upp och oskadliggöra konsumenternas fiender. Det är nämligen vårt mål. Vi är trötta på att betala för att bli bestulna!

Vi vet att år 1991 uppskattas summan av reklamansträngningarna i Sverige till 30 miljarder kronor. Det är ett tal som skrivs med tio nollor; 30 000 000 000 kronor! Vi konsumenter betalar alltihop. Kostnaderna för reklamen är inbakad i priset på varan eller tjänsten. Då ska den åtminstone vara schysst.

Jag har inget emot reklam. Den som har något att erbjuda måste naturligtvis tala om det, tala för sin vara eller tjänst — men inte med lögn.

Jag har inget emot handel och kommers. Hade vi inte handlat med varandra sedan urminnes tider hade vi än idag gått omkring i djurhudar och arbetat med flintyxor — om ens det.

Men jag är rasande på handelns marodörer, de plundrare och skadegörare, som flinar åt de dumma konsumenterna och hänler åt de små seriösa butiker som dör ärliga.

Vi är två stora förlorare på en marknad som vimlar av fula knep: Konsumenterna och Den seriösa handeln.

Vi behöver varandra. Vi klarar oss inte i ett samhälle där vår konsumtion ska styras av jättar, stora kedjor som lovar ”lägsta-

pris-garanti”, ”pengarna tillbaka om 10 år”, ”räntefritt” och friserar sina priser upp och ner och förr och nu precis som det passar dem bäst och utan någon som helst sanning bakom.

Vi måste kunna handla med ett visst mått av grundtrygghet, såväl konsumenter som seriösa handlare. Marknadsföringslagen, MFL, är tillkommen för att ge oss en sådan.

Det finns tydligen handlare som aldrig hört talas om lagen MFL.

Det finns ännu tydligare fler handlare som vet att vi har en MFL, en marknadsföringslag och en MD, en marknadsdomstol — men som rent ut sagt skiter i bägge och vad de säger. Går det, så går det — och varorna går också åt under tiden, ty lagens kvarnar mal långsamt.

Men — det är inget skäl för en motståndsrörelses kämpar att lägga ner vapnen: papper, penna, sax och förstoringsglas.

Vi har mer gott om tid än om pengar och det är dem vi vill skydda med

lagens hjälp. Det vi konsumerar ska inte ha pålurats oss med fula knep.

Jag har arbetat aktivt som journalist i 42 år och kritiskt granskat svenska företag och varor, jag har varit konsument i 65 år och blir bara argare med varje nyvunnen erfarenhet av fula knep. Jag skrev boken ”DE FULA KNEPEN”, ombedd och inspirerad av Utbildningsförlaget, 1991.

Under arbetets gång växte idén på en motståndsrörelse fram som en fullständig naturlig del och följd av kunskapen om knepen.

Blir vi bestulna ropar vi på polis! Konstigare är det inte.

Nu sitter det studiecirkelar runt om i landet och lär sig höja rösterna när de känner sig lurade. Deltagarna stöder varandra, jag stöder dem, marknadsföringslagen ska stödja oss.

Att bli kallad satkärning är ett hedersomnämmande i sammanhanget.

Välkommen i gänget! ★

9

*Maten
och
Makten*

"Det måste till en kulturrevolution!"

*Detta stridsrop kommer från Rune Lanestrand,
småbrukare från Väne-Ryr, en bit utanför Vänersborg.
Han är vår tids Nils Dacke.
Obekväm, högljudd och förbannad.*

I tidningen *Småbrukaren*, där han är redaktör, attackerar han bland annat LRF (Lantbrukarnas Riksförening), "de tre stora", (Dagab, ICA och KF), Arla, Centerpartiet och EG.

Storbönderna, de flesta centerpartister och "makteliten" inom LRF, hyser han ingen större respekt för, inte heller tror han på deras framtid som bönder. Just med tanke på sin egen och andra småbönders framtid, gick han ur LRF och Centerpartiet, och bildade utbrytargruppen *Småbrukare i Väst*, en förening som hela tiden växer, och som fått flera lokalavdelningar.

När vi stadsbor skäller på bönderna, måste vi veta vilka vi skäller på. Det är inte småjordbrukarna som får den stora delen av våra skattepengar och statens subventioner till jordbruket, upplyser han om.

Mot sin häst Pontus, sina kor, katter och ankor är han ömsint, och med list möter han räven som smyger i skogsbrynet vid gården. Radion i ladan står ständigt på och håller den på avstånd från smådjuren.

Mot de stora drakarna slåss Rune Lanestrand med stor optimism inför framtiden.

— Ja, säger han, framtiden ligger bra till för oss småbrukare den dan industrisamhället brakar samman. Nu gäller det bara att få med så många som möjligt tills dess vi styckar upp de stora gårdarna igen till många små.

Det är Rune Lanestrands vision, att återinföra många små självförsörjande jordbruk, som också ger ett överskott som går till det lokala mejeriet och slakteriet, med direktförsäljning från gårdarna till kooperativ som ligger nära, där folk kan köpa giftfria livsmedel till priser som är befriade från alla mellanhänders vinster.

Det var bättre förr

Han hämtar många av sina idéer från äldre tiders sätt att idka jordbruk och vill ha tillbaka dåtidens tåliga hästar och kor, som han menar nu har blivit sönderavlade för att passa in i nutidens produktionsmönster.

Rune Lanestrand tar lätt på anklagelsen att vara en bakåtskrivare, och skrattar gott åt dem som anser att han är en pajas.

Verkligheten talar för sig själv, menar han. Och den ser inte bra ut.

— Men det kommer an på oss själva hur vi formar vår framtid. Vi måste ändra vårt

sätt att leva, och inte längre lita på att andra ordnar allt för oss. För det gör de inte.

Med dem menar Rune Lanestrand bland annat regering och fackföreningar.

— Det blir en beskt medicin att svälja, när vi inser att vi har ett personligt ansvar för naturen. Vi tvingas göra avkall på en massa bekvämligheter. Samtidigt finns här möjligheten till ett bättre och innehållsrikare liv.

Han frågar mig vad jag gör för att förändra.

Vad Rune Lanestrand ser är döda hav, försurade sjöar och skogar, sönderstresade djur, kor som blir "galna" av fodret, cancer, allergier och astma som drabbar oss människor. Allt detta, anser han, bottnar i gifter som sprids i jorden och till djuren, för att på konstgjord väg utöka produktionen. En produktion som handlar om kvantitet och vinst, men knappast om kvalitet.

De stora jordbruken jämför han med de stora industrierna.

— De stora gårdarnas produktion är lika ensidig som Volvos. Därför är de lika känsliga för vädret, som Volvo är för en överhettad marknad. Det är vansinne att

Pontus har tåligt stått och väntat, och får som alltid blasten från grönsakerna.

*Kan man se vackrare blomkålshuvud?
Självklart är det odlat utan gifter.*

Ostmassan har legat en stund, inlindad i duken i träformen, och ska vändas, och sen tillbaka i formen, där den ska stelna ytterligare.

låta slakta all boskap för att enbart odla spannmål. Att sedan de stora mejerierna slår ut de små, och dessutom har monopol på vissa produkter som de transporterar från Skåne till Norrland, förbättrar ju inte luften i landet.

Men för Rune Lanestrand handlar det också om vårt sätt att leva. Det moderna stadslivet har blivit dött och ointressant, säger han.

Många småjordbruk

Han tror att många som har sina rötter i landsbygden längtar tillbaka, och menar att den dan då det inte längre finns några jobb i städernas industrier, flyttar folk tillbaka. Det är då det är dags att stycka upp de stora gårdarna till många små, bilda kooperativ där man hjälps åt med mer omfattande sysslor, och så vidare.

Själv köpte han sin gård på auktion när han var sjutton år. Men han har inte alltid bott på landet. I femton år bodde han i Stockholm, innan han flyttade hem igen.

Och utanför Rune Lanestrands gård är det höst och gulröda löv singlar mot marken, vinbärbuskarna står nakna i rader och sommaren finns som minne i den torra midsommarstången framför veran-

dan. Innanför ytterdörren trängs träskor och stövlar, som det alltid gör i farstun på en gård. Några katter kurar på yttertrappan, några gonar sig i köksvärmen.

Det piper från en kartong nära vedspisen. Det är en övergiven kyckling som behöver extra värme. I en gryta på spisen omvandlas mjölk till ost. Rune Lanestrand och hans hustru Kristina Karlsson gör sina egna ostar. När massan blivit tillräckligt fast, läggs den i en rund träform inlindad i en duk. Där tar osten form och stelnar.

Egentligen går ju all vår sträven och allt vårt slit åt till att skaffa mat och husrum, och man blir onekligen lite avundsjuk på Rune Lanestrand och Kristina Karlsson, som direkt och utan kostsamma mellanhänder fyller dessa behov. Det allra nödvändigaste får de från gården.

Men småbrukarnas situation är ändå inte lätt idag. De beskattas som vore de storbönder med lika stort stöd från staten. Åttio procent av småbrukarna har jobb vid sidan om.

Kristina Karlsson tillverkade ett tag svart vinbärssaft som hon sålde till ett kooperativ. 70 procent av priset hon fick försvann i skatt och andra avgifter. Det var inte mödan värt.

Maten och Makten

Jorden är full av mineraler, spårämnen, och allt annat viktig. Detta nyttiga ger jorden vidare till grönsaker och säd.

Det är levande mikroorganismer, som det är lätt att ta död på, om vi missbrukar jorden.

Vi måste vara rädda om, och värda jorden och myllan, om vi ska fortsätta att leva här.

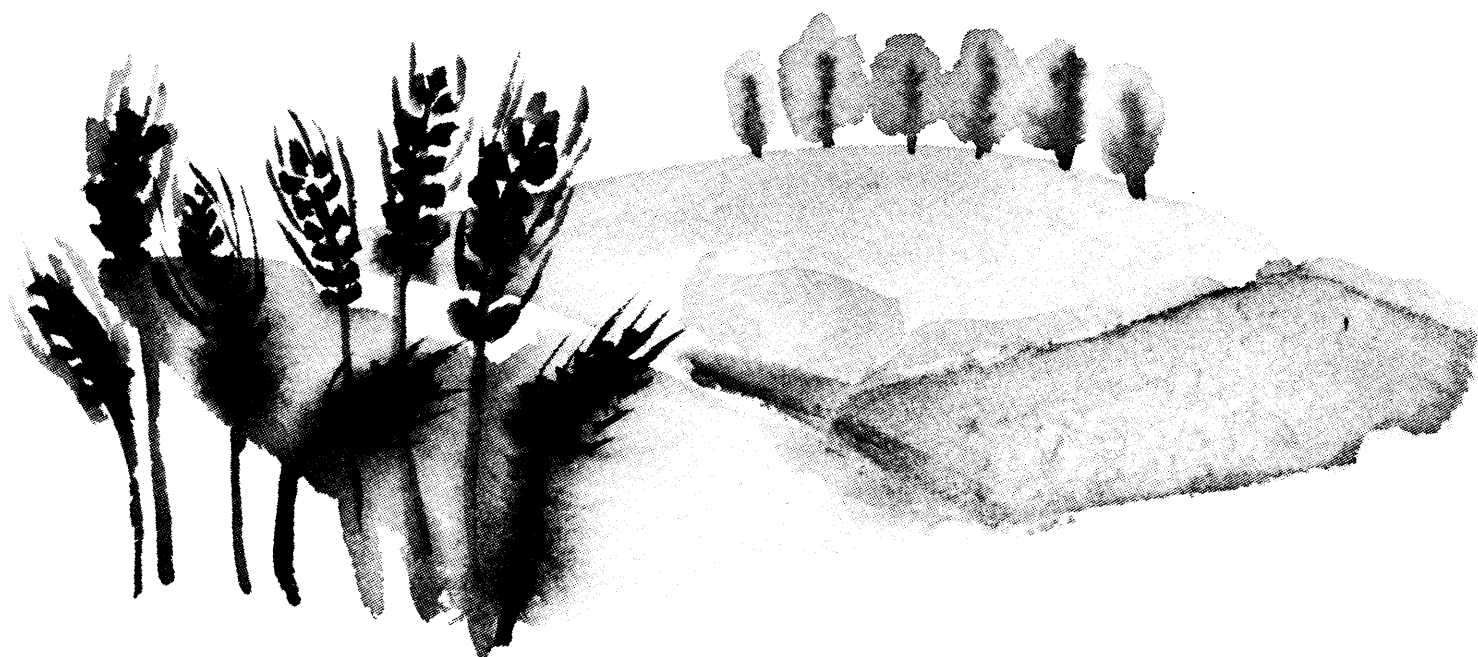
— Det var synd på så fin saft, skämtar hon allvarligt. Men det är starka krafter som hindrar oss. Det moderna jordbruket — de stora gårdarna — de få, sammanlagda mejerierna, det "effektiva" transportsystemet. Den "rationella infrastrukturen" har blivit ett heligt begrepp som används till att rättfärdiga dagens svenska jordbruk. Och vi ska tro att det är lönsamt och bra. Men det är det inte. Det kostar bland annat allt det negativa vi pratade om tidigare, sämre mat, sjukare djur och natur.

Vi småbönder har inte många rättigheter kvar. Till exempel gör de nya reglerna det omöjligt för oss att slakta själva, och vi får inte sälja vår mjölk vid gården.

— När samhället talar om ekonomi, betyder det pengar, men ekonomi har en mycket vidare innebörd. Det är att hus hålla med resurserna så att de kan åter skapa sig själva till kommande generationer. Naturen fungerar så om vi är varssamma mot den. Bryter vi kretsloppen genom rovdrift, förstör vi återväxten och balansen, och vi lämnar efter oss en utarmad jord. Det är inte ekonomi.

Text: Marie-Louise Carlberg

Bild: Lars Johansson

Ny jordbruks och - livsmedelspolitik

**Förenings-Sverige spelar
en viktig roll i svensk konsumentpolitik.**

**Konsumentverket stöder
organisationernas arbete med utbildning,
undersökningar och opinionsbildning.**

**För närvarande satsas över 2 miljoner kronor
per år på projekt som rör den nya livsmedelspolitiken.**

*Weikko Skoog är folkrörelsernas
kontaktperson på Konsumentverket.
Han har skrivit en personligt färgad översikt
av de önskvärda målen och de befarade
konsekvenserna av den förändrade politiken.*

1990 beslutade riksdagen att ändra förutsättningarna för svensk livsmedelsproduktion och livsmedelshandel.

Efter en omställningsperiod på fem år kommer bönderna inte att ha någon garanterad ersättning för sina produkter. Priset ska bestämmas av tillgång och efterfrågan, på samma sätt som på den vanliga "marknaden".

Beslutet bygger på övertygelsen om att en fri konkurrens ökar utbudet och pressar priserna. Förändringarna förväntas gynna de svenska hushållen.

När ersättningsgarantier och exportbidrag tas bort kan inte jordbruket producera mer kött, mjöl och spannmål än de kan sälja. Billigare och bättre (?) livsmedel kan importeras.

Maten och Makten

Det viktigaste skyddet för jordbruksproduktionen — gränsskyddet — ligger dock kvar i väntan på att de så kallade GATT-förhandlingarna ska leda fram till ett internationellt avtal om livsmedels-handeln. Omställningen av jordbruket underlättas av stora statliga bidrag.

Man räknar med att betala ut cirka 15 miljarder kronor under övergångsperioden. För att öka konsumenternas möjligheter att påverka utvecklingen beslöt riksdagen, enligt ett förslag från vpk, att anslå två miljarder kronor per år till ideella organisationers projekt i livsmedelsfrågor.

Närmandet till den europeiska marknaden genom EES-avtalet medför också ändringar på livsmedelsområdet. Ett eventuellt medlemskap i EG kan medföra en ny reglering av jordbruket enligt EGs direktiv. Även EG-ländernas bönder stöds av sina regeringar fast inte lika mycket som de svenska. Man beräknar att det statliga stödet 1991 utgjorde 59 procent av jordbrukets inkomster i Sverige medan motsvarande stöd inom EG stannade på 49 procent.

Blir maten billigare?

Maten är dyr i Sverige. I Danmark som är ett viktigt konkurrentland, ligger konsumentpriserna på livsmedel 15 procent under de svenska. Det finns många orsaker till de höga svenska matpriserna — men den viktigaste förklaringen är bristen på konkurrens.

Regleringar, subventioner och gränsskydd har drivit upp prisnivån för svensk jordbruksproduktion. På de gränsskyddade områdena har de lantbrukskooperativa föreningarna marknadsandelar på 70-100 procent.

De har delat upp landet mellan sig och konkurrerar inte med varandra. I handelsledet dominerar tre grossister; ICA, KF och D-gruppen. De kontrollerar tillsammans 75 procent av marknaden. ICA är störst med nästan hälften av dagligvaruhandeln.

Många av de organisationer som företräder konsumenterna i den politiska debatten, till exempel Landsorganisationen, var positiva till förändringen och ansåg att den skulle leda till en lugnare prisut-

veckling. Däremot var man inte säker på att vinsten av avregleringen skulle komma konsumenterna till godo. Den skulle kunna fastna i leden mellan producent och konsument, det vill säga hos livsmedelsindustri och handel. LO, PRO och Livsmedelsarbetarförbundet driver därför tillsammans ett projekt med prisövervakning i hela landet genom lokala prispressargrupper.

Vi kan idag se att importen ökade 1991, men att 90 procent av basprodukterna fortfarande är svenska. Matpriserna har sjunkit, vilket till en del beror på sänkt matmoms. Det är svårt att förutsäga om prissänkningarna kvarstår när momsen åter höjs.

Nya lågprisbutiker som kan hålla en lägre prisnivå med ett begränsat sortiment har etablerats i större tätorter och ökat priskonkurrensen. Man måste dock notera att det inte är den senaste valdebattens "frifräsare" som konkurrerar; Rimi, Fakta, Rema 100, med flera, ingår i de tre stora grossistblocken.

Den gemensamma europeiska marknaden kommer att ha tullmurar mot länderna utanför gemenskapen. Det innebär sannolikt att en del livsmedel till exempel citrusfrukter och bananer, som vi importerar från länder utanför EG, blir dyrare.

Hur går det med livsmedelskvalitén?

Kvalitet innebär olika saker för olika konsumenter. Många väljer livsmedel i första hand efter utseende och smak. Andra prioriterar näringsriktiga livsmedel.

En tredje grupp konsumenter tycker att matkvalitet framför allt är frånvaron av "gifter" i produktionen. Närproducerat är ytterligare en kvalitetsfaktor. För att kunna välja de livsmedel som passar mig, krävs det en fungerande konkurrens och en trovärdig information om producent, land, innehåll etc.

Billigare importerade livsmedel är i allmänhet producerade med större användning av antibiotika och kemikalier. Reglerna för djurhållning är annorlunda och ibland långt från de etiska krav som vi ställer i Sverige. Användning av hormoner är känd.

EES-avtalet kommer inte att medföra någon skillnad när det gäller kontrollen av importerade livsmedel men som eventuell EG-medlem får vi i huvudsak förlita oss på den kontroll som utförs i producentlandet.

Den fria rörligheten för varor är en av hörnstenarna i EG-politiken. I stort sett gäller liknande bestämmelser inom EG och Sverige, då många länder följer FAOs livsmedelskod. Men det blir skillnader i detaljerna när det gäller regler för datummärkning, innehållsdeklarationer, förpackningar, tillsatser, färgämnen etc.

Kvalitet är också en prisfråga. Det är viktigt att alla har råd att köpa livsmedel med god kvalitet. Jag tycker dock att debatten i allt för stor utsträckning har handlat om matens pris utan koppling till något kvalitetsbegrepp. Det är klart att det går att göra billigare mat av lågvärdiga råvaror men det är något helt annat än livsmedelspolitikens mål att få livsmedel av god kvalitet till ett rimligt pris.

Får vi behålla butiken?

Det finns ett förslag till en skärpt konkurrenslagstiftning som ska gälla från och med 1993. Den liknar den lagstiftning som gäller inom EG och kommer att förbjuda de lantbrukskooperativa föreningarna att dela upp marknaden mellan sig. Arla ska till exempel kunna sälja mjölk i södra Sverige och Skåne mejerierna i Stockholm. Sannolikt blir det också ett förbud för grossister att bestämma prisnivån med cirkaprislistor. Varje butik ska konkurrera med sin prissättning.

En ökad konkurrens slår hårt mot butiker i områden med få kunder, till exempel mot lanthandeln i glesbygden och mindre livsmedelsbutiker i tätorternas bostadsområden. Sveriges Livsmedelshandlareförbund säger att det blir "minskat utrymme för och minskad benägenhet att upprätthålla nuvarande solidariska distributionspolitik". Det betyder i klartext att småbutiker — speciellt i glesbygd — kommer att få betala ett högre inköpspris för att de köper lite varor som måste köras långa vägar. De unga, friska, bilburna konsumenterna kommer säkert

att kunna köpa billigare mat på stormmarknader och lågprisbutiker i städernas utkanter. Men hur ska gamla och handikappade klara sig?

Kommunerna har ett ansvar för att alla invånare har en rimlig tillgång till dagligvaror. Tidigare har de kunnat vägra etableringar av till exempel stormmarknader som riskerat slå ut mindre butiker, viktiga för varuförsörjningen. Genom ändringar i plan- och bygglagen inskränks denna möjlighet.

Regleringar medför nästan alltid ökade kostnader för konsumentkollektivet. I dagens debatt framstår alla regleringar som onödiga hinder för utveckling och välbefinnande, och man bortser från att de har införts för att ge ett grundläggande skydd för svaga konsumenter.

Hur förändras miljön?

Stora jordbruk med industrimässig produktion klarar konkurrensen. De kan producera stora mängder spannmål med hjälp av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Köttproduktionen rationaliseras genom specialisering; grisar föds upp i "grisfabriker". En långt driven specialisering är ett sätt att sänka bondens produktionskostnader. Man kan också se det som att en del kostnader överförs på samhället genom en ökad belastning på miljön. Råvaror och färdiga produkter måste transporteras långa sträckor. Avfallsproblem uppstår då gödseln finns på ett ställe och åkern på ett annat. Och vem ska betala det öppna landskapet då den traditionella jordbruksproduktionen inte kan göras lönsam?

Åsynen av de ogräsåkrar jag farit förbi i sommar har gjort mig beklämd. De såg ut att finnas överallt i de bygder där jag färdades och ändå är det bara cirka 12 procent av åkermarken som hittills tagits ur produktionen och som får ligga i väntan på någon annan — lönsam — användning.

Intressanta försök pågår

Vegetabilier som produceras utan kemiska bekämpningsmedel och djur som föds upp under naturliga förhållanden kräver större arealer än de så kallade kemikaliejordbruken.

Gårdsbutiker, nya grödor, landsbygdsturism, är andra exempel på en parallell utveckling med stora enheter och småskaliga alternativ. Även småskalig livsmedelsförädling, till exempel ett gårdsmejeri är ett intressant alternativ för såväl

Maten och Makten

producenter som konsumenterna. De kanske inte kan konkurrera med pris — men med kvalitet.

Vår gemensamma konsumtion, som i allt större utsträckning bygger på import av varor från jordens alla hörn, påverkar inte bara närmiljön. Maten och matproduktionen visar på vårt beroende av omvärlden och av världshandeln som domineras av mycket stora multinationella företag. Den fokuserar den orättvisa fördelningen av jordens resurser och har samband med miljöförstöring, jorderosion och konflikter mellan stad och landsbygd, mellan i-land och u-land, mellan oss — som trots ofattbara ekonomiska krascher, abstrakta räntenivåer och politiska krispaket lever i välstånd — och dem (de flesta!) som kämpar för att överleva.

"Sambandet mat och miljö har ett pris" är ett studiematerial som tagits fram av Konsumentgillesförbundet och som sträcker sig från markens mikroorganismer via växter, kor och grisar till livsmedelsindustrins förädling av råvaror och den ekonomiska världsordningen.

Har konsumenterna någon makt över maten?

I utredningsarbete och remissbehandling av förslagen har konsumentintresset representerats av olika organisationer på det sätt som vi är vana vid i folkrörelse-Sverige. Men i hur många organisationer har medlemmarna diskuterat konsekvenserna av den nya livsmedelspolitiken på hushållsnivå? Vet vi konsumenterna egentligen vad vi tycker om de beslutade förändringarna? Å andra sidan handlar det om en förändringsprocess. Och processer påverkas av ändrade förutsättningar. Redan idag, två år efter riksdagsbeslutet, diskuteras hur klokt det livsmedelspolitiska beslutet egentligen var och om inte närmandet till EG ger anledning till omprövning. En ny tillsatt omställningskommission ser över beslutet och mycket tyder på att någon form av exportbidrag kommer att återinföras.

Konsumenternas roll uttrycks också tydligt i det politiska beslutet. Det är konsumenternas val som ska styra omfattningen och inriktningen av jordbruket. De marknadsekonomiska teorier, som är obli-

gatoriska argument i dagens samhällsdebatt, stämmer ibland också i praktiken. En butiks överlevnad beror på kunderna.

De konsumenterna som vill ha kvar den lilla närbutiken eller lanthandeln måste också handla det mesta där. Och vara beredda att över hushållsbudgeten betala för värden som är svåra att sätta pris på: närheten, den personliga servicen och butikens roll som social träffpunkt.

"Spar-Ringen" är ett exempel på hur konsumenterna själva kan utveckla nya, annerlunda former för livsmedelshandel.

Projektet drivs av *Konsument-Forum*, en obunden konsumentorganisation med en ekologisk grundsyn. Över 7000 familjer är med i inköpsringar där man får direkt kontakt med ortens producenter av alternativodlade livsmedel.

Med en liten egen arbetsinsats vid beställningar och distribution hoppar man över grossistledet och köper livsmedel direkt från producenten. En bra affär för alla.

Små odlare får avsättning för sina varor. Produktion i närmiljö minskar transportbehoven. Liten användning av förpackningsmaterial sparar miljön. Reklamen blir onödig och livsmedlen billigare.

För konsumentmakt gäller samma förutsättningar som för annan makt. Det är ingenting som man får. Konsumenterna måste ta makten. ★

I artikeln nämnda konsumentorganisationer/kontaktpersoner på förbunds nivå:

Pensionärernas Riksorganisation,
PRO, Box 3274,
103 65 Stockholm, Torsten Lundborg
Landsorganisationen, LO,
105 53 Stockholm, Ragnar Larsson
Livsmedelsarbetarförbundet,
Box 1156, 111 81 Stockholm,
Mikael Kullberg
Konsumentgillesförbundet,
Box 151 39, 104 65 Stockholm,
Margit Ångström
Konsument-Forum, Box 88,
577 22 Hultsfred
Bengt Ingerstam

Bygg nätverk – bojkotta monopolen

*Sveriges förbrukning av importerad mat
kläder och råvaror av alla slag från u-länderna är enorm.
Varorna tillhandahålls av de transnationella
monopolföretagen, som sätter svältlöner i producentledet*

Sen minst trettio år har en växande minoritet förkunnat att vi bistår fattiga u-länningar och oss själva bäst genom att bojkotta de transnationella bolagen. Bortfallet av de importerade varorna kan vi kompensera genom att producera själva, genom viss uppoffring av konsumtionens bredd och storlek.

Somliga kallar detta standardsänkning. Vi kallar det en vitaliserande utmaning till ett rikare liv.

Men inte kan vi små vardagsmänniskor bryta ner världsomspännande storföretag?

Jo, de har svaga punkter: Vinsterna kommer genom stor volym, och kapitalet tolererar inte minskad avkastning. Även en begränsad men varaktig minskning av företagens omsättning leder till kris. Ägarna ser sig om efter mer lönsamma investeringar, om reklamkampanjerna inte ger önskat resultat.

Det vi behöver är en folkbildning som vinner fler människor för bojkott. Vi har uppmuntrande exempel att peka på: NAFIAs Nestlébojkott mot den mördande barnmatsförsäljningen i u-länderna (genom filmen "Bottle Babies" till exempel) och den likaså temporära Coca-Cola-bojkotten mot företagets terror mot fackföreningsledare i Latinamerika.

Misstro monopolen

Dessa exempel visar att det går att övervinna storföretag. Misstaget som gjordes var att företagen åter togs till nåder av konsumenterna när de ljugit sig fria om att ändra sitt uppförande.

Vårt råd är: En gång bojkott — alltid bojkott! Transnationella monopolbolag måste bekämpas konstant. Annars uppstår inte det spelrum för andra initiativ som måste skapas.

I Sverige skulle det bli möjligt att bygga upp lokala marknader av ersättningsprodukter som tidigare till stor del producerats härhemma och som skulle ge inkomst och överlevnadsresurser till småföretag här. Det skulle också minska antalet arbetssökande till storföretagen.

På sextiotalet hånade till och med Olof Palme den så kallade "gröna vågen".

Men den vågen har övergått till alternativbyggande. Hundratal små försök pågår i Sverige och i andra länder. I Norge finns mycket av detta synsätt. Självtilliten är stark och EG-motståndet är stort. Rörelser för en ny livsstil är utbredda där. Utopin är inte så avlägsen som man tror.

Vad händer i u-länderna om västvärldens monopolföretag försvagas och lägger ner en del av sin produktion av till exempel grönsaker, jordnötter, exotiska frukter, snittblommor, fiskkonserver? En del människor blir temporärt arbetslösa. Detta brukar påpekas till försvar för storföretagen. Men ANC i Sydafrika, biskop Tutu med flera, har upprepade gånger framhållit att om vi gör vår del av detta arbete så ska de klara resten själva.

Maten och Makten

***och profitgivande priser i konsumentledet.
Gifter och kemikalier som exporteras till u-länder
tvingas vi äta upp genom de importerade livsmedlen.
Så länge vi sväljer och tiger består förtrycket över hela linjen.***

Det betyder att de avser att utnyttja det spelrum som uppstår till att ockupera mark som blir ledig, eller till att ställa krav på jordreformer etc.

Detta pekar på behovet att samverka med folkliga rörelser i Tredje Världen, så att våra aktioner blir meningsfulla även där. För oss blir de ju ändå meningsfulla. Vi hjälper oss själva. Men bredden kan också växa till internationella mått. Och detta behöver inte gälla enbart mat.

I Indien har äntligen det naturenliga jordbruket börjat återta sin förlorade position. Det betyder kamp mot utsädes-, gift- och konstgödningsmonopol.

Så sker också i Sverige sedan länge. Genom att intensifiera dessa insatser kan vi konsumentvägen få rena, lokalt producerade livsmedel som håller den lokala ekonomin vid liv. Lokal energiförsörjning — i Sverige med sol och vind — i Indien med gas ur kodynga, solspisar, med mera. Centrala, storskaliga energisystem som kärnkraft och dammbyggen i jätteformat, blir då en exklusiv affär för energislukare som aluminiumindustrin.

Köp aldrig en öl eller läsk i burk!

Bär hellre glas, tills detta problem gjorts mer lätthanterligt. Även indier är konsumenter. PepsiCola, Seven Up, Sprint, Fanta, med flera, konsumeras i tiotusentals ton av omedvetna konsumenter. Där är än så länge glas dominerande, men där gäller ännu kampen mot storföretagen som sådana.

Storskalighet ger makt. Varumonopol ger också maktmonopol. Och spelrum för lokala alternativ måste hela tiden skapas. Så byggs långsamt och dagligen de alternativ som också vinner miljökampen på sikt. Lokal produktion som förstör miljön blir omgående kännbar för den lokale producenten. Han är dessutom omedelbart tilltalbar och åtkomlig, beroende på sitt sociala sammanhang och så vidare.

Talet om att vägen är målet, utesluter ingalunda de traditionella protestaktionerna. Rörelsen måste ha ett ansikte utåt. Den måste visa att den har ett vittfamnande perspektiv. Opinionsbildning kräver bredd och intensitet.

Media spelar sin roll. Allt måste förenas till en rörelse som inte bara tycks vara emot allt som är dåligt utan är för en tydlig alternativ utveckling som var och en kan bidra till varje dag. Som konsument med hela sin plånbok, som producent med allt sitt arbete, som informatör och opinionsbildare med allt sitt umgänge och vardagsliv.

För till sist hänger vår trovärdighet på vad vi själva gör och inte enbart på vad vi säger.

Nätverksbyggande i den riktning vi skisserat här pågår för fullt i alla världsdelar sen flera år. Ställ upp så är du med och påverkar framtiden.

Och glöm inte att EG är storskaligt och elitistiskt styrt av monopolföretag i en europeisk tretusenårig tradition. Det är inte där vi kan påverka. Det är alternativen utanför som har framtiden för sig! ★

Stoppa flaskdöden — bojkotta Nestlé

Spädbarn i u-länderna som uppföds på flaska får ofta livshotande diarréer och infektioner.

Varje år tar flaskdöden 1,5 miljoner barns liv. Ändå fortsätter Nestlé med gratisutdelning av bröstmjölk ersättning till sjukhus i många länder.

Detta strider mot WHO:s regler.

Bojkotta Nestlé tills företaget stoppar gratisleveranserna i *alla länder*.

Skriv till Svenska Nestlé, Box 500
267 00 Bjuv, och tala om att du bojkottar
företagets produkter.

Nafia (Nordiska Arbetsgruppen för Internationella Amningsfrågor).

c/o Ann-Margret Yngve, Lavalv 5,
131 41 Nacka

Postgiro: 456 72 77-1

Köp inte dessa varumärken:

Drycker:

Nescafé

Zoégas

Guldmocca

Nescolad

Vittel

(mineralvatten)

Quality Street

Rolo

Rowntree

Smarties

Sun Pat

(jordnötssmör)

Toffee Crips

Djupfryst, mm:

Findus

Crosse & Blackwell

Lars Jönsson

Libby

Nordfilet A/S

Wienerbagarn

Skönhetsmedel:

Lancôme

L'Oreal

Cosmetic France

Buljongtärningar:

Maggi

Poule au Pot

Övrigt:

Buitoni (pasta)

Strövelskorv

Chambourcy (ost)

Tartex (hälsokost)

Friskies (kattmat)

Coffe-Mate

Godis:

After Eight

Big Cat

Fox's mint

Jelly tots

Lion

Nuts

Nya märken:

Cappuccino (kaffe)

Kit Kat (choklad)

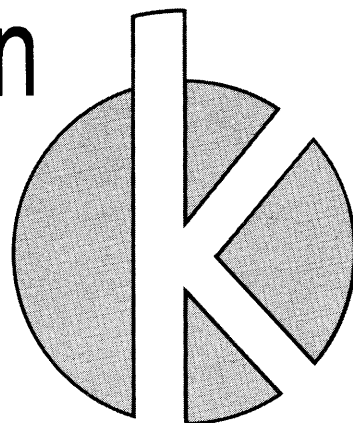
Stoppa mellanhanden

Jan-Erik Persson

Bort med mellanhänderna i varukedjan.

Då kan konsumenten få bättre matkvalitet till ett vettigt pris.

Det är idén bakom Spar-Ringen — inköpsorganisationen som kan ge medlemmarna halverade matkostnader.

Spar-Ringen är en idé från Konsument-Forum, en fristående konsumentorganisation med huvudkvarter i småländska Hultsfred.

Bengt Ingerstam är eldsjelen i Konsument-Forum och idékläckaren till Spar-Ringen.

— Med Spar-Ringen vill vi visa på en väg till handling för den enskilda konsumenten, säger han.

Och många konsumenter har nappat, trots att det kanske är något mer tidskrävande att handla via Spar-Ringen än i närmaste livsmedelsaffär.

Allt ekologiskt

Ute i landet finns redan 500-600 olika beställningsgrupper som anammat idéerna från Hultsfred. Grupperna är spridda från Dalarna i norr till Skåne i söder.

Från huvudkontoret i Hultsfred knyts kontakterna med alternativproducenter av matvaror inom och utom landet. Kraven är de samma för alla:

— Våra leverantörer får inte annonsera. Reklamkostnaderna fördyrar bara varorna. Och leverantörerna ska förstås klara våra höga kvalitetskrav, liksom våra krav på ekologiskt riktiga förpackningar, påpekar Bengt Ingerstam.

Det är kvaliteten på maten som är basen i Spar-Ringens verksamhet.

Men eftersom man genom ett sinnrikt distributionssystem ser till att matvarorna går direkt från producenten till konsumenten, kan man också åstadkomma vettiga priser.

— Ta en vara som helt vete, till exempel. Det kostar 15-16 kronor kilot i affärerna. Av det får bonden en krona. Vi får fram det till våra medlemmar för 3-4 kronor kilot. Och då är det ekologiskt odlat, förklarar Bengt Ingerstam.

— Eller titta på kli. Det kostar 15 kronor kilot i affären, vi säljer för en femma.

En halv styckad gris, som levt ett behagligt liv som utegris och bara ätit alternativodlat foder köper man för 45 kronor kilot. En alternativuppfödd färsk kyckling, som fått vandra i det fria de sista veckorna i livet, kostar 39 kronor per kilo.

— Vår erfarenhet är att många kan halvera sina matkostnader sedan de börjat köpa varor via Spar-Ringen, påpekar Bengt Ingerstam.

— Har man tillgång till hög kvalitet, brukar konsumtionen av vegetabilier öka i familjerna och man köper mindre färdig mat, bakar sitt eget bröd, och så vidare. Det sänker snabbt matkostnaderna.

Konsument-Forums program:

- Bättre och billigare mat
- Färskare och renare mat
- Mera närproducerad mat
- Mindre gifter och konserveringsmedel i maten
- Grönsaker odlade utan konstgödsel och giftiga bekämpningsmedel, samt kött från friska djur
- Mera sunda basråvaror och mindre så kallad "förädlad" mat
- 50 procent mindre reklam
- Fler arbeten lokalt, genom mindre "lång-vägs-mat"
- Mera saklig- än prisinformation
- Kvalitet hellre än kvantitet.

Följande idéella organisationer

samverkar i **Spar- Ringen:**

Hälsofrämjandet, Svenska Veganföreningen, Folkkampanjen mot Kärnkraft, Campaign for the Earth, Stockholmsföreningen för Ekologisk Teknik, Hushållningssällskapen i vissa län, Permakultur i Sverige.

För Bengt Ingerstam och många av Spar-Ringens medlemmar är det viktigt att man genom sina köpvanor stimulerar ett jordbruk som är mer ekologiskt och bidrar till mindre sophögar, till exempel genom att det behövs färre förpackningar.

— Jag vill påstå att vårt sätt att handla mat också bidrar till att svenskt jordbruk får bättre överlevnads-möjligheter och till att bibehålla vårt öppna landskap.

Det kan synas något optimistiskt att tro att Spar-Ringen ska kunna ta någon riktigt stor marknadsandel i landet, men Bengt Ingerstam tvivlar inte.

— Varenda svensk är välkommen att gå med i en beställningsgrupp och handla mat via oss, säger han.

Är du intresserad av att få kontakt med någon beställningsgrupp inom Spar-Ringen på din ort eller kanske bilda en egen beställningsgrupp?

Kontakta i så fall **Konsument-Forum** i Hultsfred.

Telefonnumret dit är 0495-113 15.

Adress: Box 88, 577 00 Hultsfred.

Miljöförstöring öppnade ögonen på värmlänningen

— *Hade det inte varit för
storbolagens giftbesprutningar av
skogen i Nordvärmland under
sjuttioalet, så hade antagligen inte
den genomsnittlige värmlänningen
 varit alls lika miljömedveten i dag...*

...tror Kari Örjavik, som håller i Samodlarnas verksamhet i Sverige.

Samodlarna etablerade sig i Värmland 1983 och hade då tio alternativodlande gårdar anslutna till sin ekonomiska förening. Nu är över femtio företag anslutna.

— Jag tycker själv det är en ganska snabb utveckling, säger Kari. Särskilt med tanke på att trädgårdsodlingen av naturliga skäl har klena traditioner i Värmland.

Av de 22.000 hektar odlingsmark i Sverige som är godkända som alternativa, finns 3.000 hektar i Värmland. Det betyder att länet relativt sett har mer alternativ odling än riket i övrigt.

— De värmländska bönderna är öppna för miljövänlig odling och det beror på att alternativodlingen aldrig har haft några religiösa övertoner här. Här odlar man alternativt för att kunna erbjuda bra råvaror, inte för att man dyrkar någon suspekt gud. Och det tror jag i sin tur har att göra med det tidiga, konkreta uppvaknande som skogsbesprutningarna åstadkom.

Som grönsaksodlare och -distributör jobbar Kari redan på en marknad som inte är reglerad och hon räds inte EG-öppnade gränser.

Bild: Boo Westlund

— Låt mig bara visa konsumenten vad jag har ett erbjuda som alternativ till de billiga importerade varorna, säger hon segervisst.

— Problemet är att vi har svårt att komma fram till konsumenten med våra varor, eftersom vi först måste forcera de tre hinder som bestämmer allt på den svenska livsmedelsmarknaden — nämligen KF, ICA och Dagab. Som i allmänhet gör upp direkt med dominanten på producentsidan, det vill säga jordbrukskooperationen.

Men där, på giganternas marknadsplats, har Samodlarna trots allt lyckats roffa åt sig ett litet varustånd som ser ut att kunna expandera med tiden.

Och i åttioalets slutskede var den alternativa rörelsen till och med stark nog att ge sig in i mejerinäringens produktutveckling, och klarade att i konkurrens med nyheter som jordgubbsfil och yoghurtglass lansera sin alternativt producerade mjölk under beteckningen KRAV-mjölk.

Den första KRAV-mjölken i landet.

Margareta Johansson

"Det bästa – att veta att maten är bra..."

Jag har nuförtiden ett ganska odramatiskt förhållande till mat. Vi har alltid något hemma.

Det är snart ett år sen jag fick den första leveransen från Konsumentforum. Det tog en dryg timme att lasta ur allt jag beställt till oss och några andra familjer. På den timmen fylldes vår lägenhet av drygt hundra kilo potatis, fyra fem 25-kilossäcker med mjöl, morötter, honung, senap och ägg.

Allt skulle inte vi ha.

Inom några dagar hade alla hämtat sina respektive beställningar. När vi äntligen kunde andas ut var lägenheten inbäddad i ett tunt lager mjöl och potatisjord.

När allt var undansopat fick jag börja fundera på hur man placerar fem kilo havregryn, 25 kilo vetemjöl, 20 kilo potatis och 15 kilo palsternacka och morötter i ett vanligt standardkök.

Det är inte det lättaste.

Till att börja med blev klädkammaren räddningen. Där fick vetemjölet stå under en period.

Men potatis, ägg och morötter måste stå i kylskåpet. Hyllorna flyttades om och faktiskt, det gick. Men då hade marmeladen och syltburkarna fått flytta på sig, och saltgurkan.

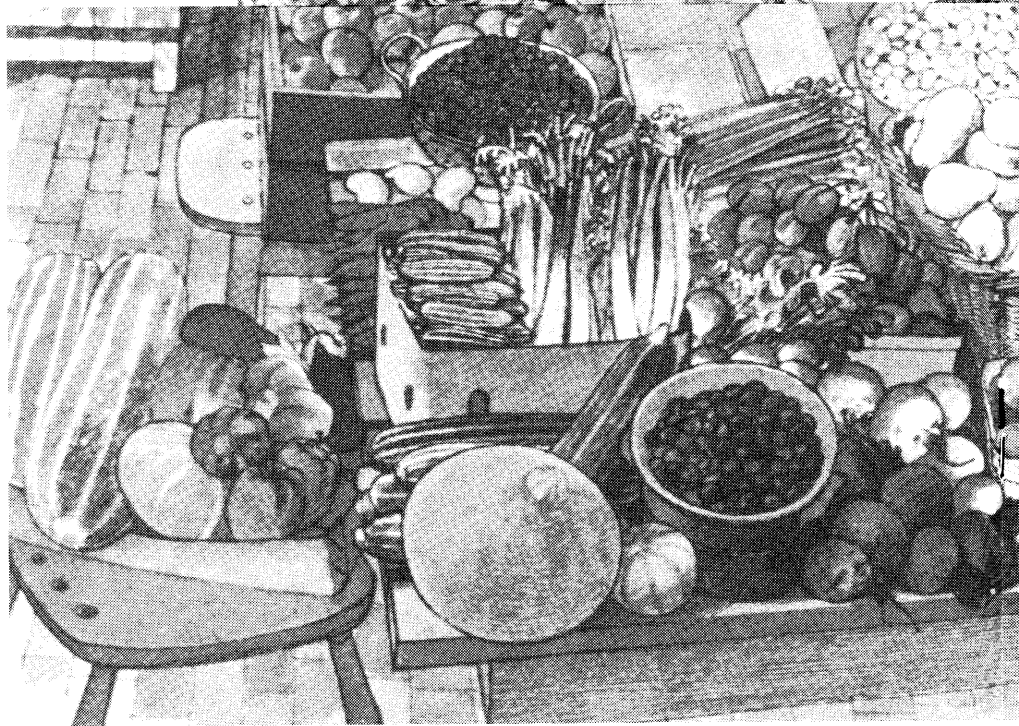
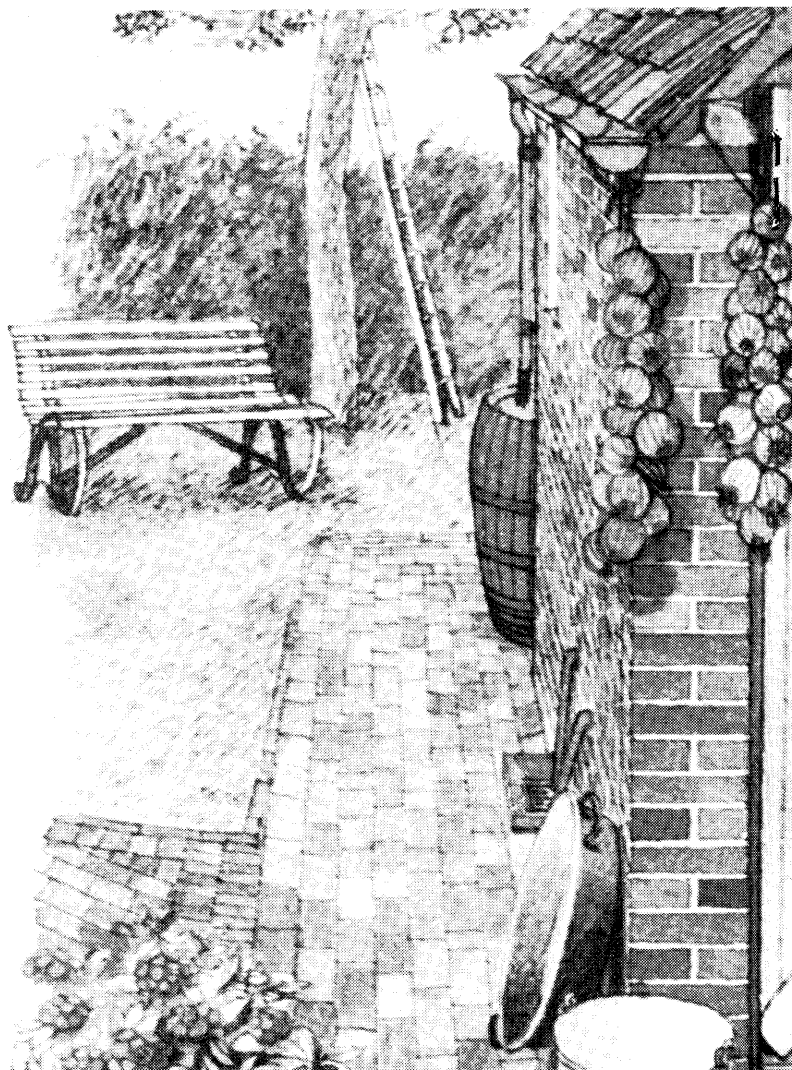
Några frigolitplattor stod länge och skräpade på vår balkong. Längre kom aldrig mina stolta planer att bygga förvaringslådor som skulle skydda rotsakerna mot köldgrader.

Under flera härliga veckor behövde vi bara handla mjölk. Ost hade vi köpt i 1.5-kilosbitar. Kycklingarna vi beställt vägde 2-3 kilo och blev flera middagar. Potatisen var förträfflig. Och mjölet tog aldrig slut. Vi kände oss nyrika med all denna mat omkring oss.

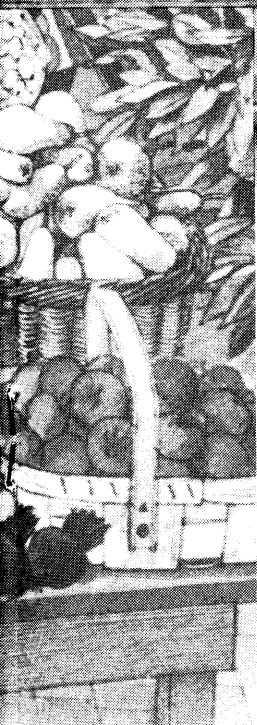
Några dagar innan nästa leverans var i alla fall allt slut. Leveransen blev uppskjuten och vi tänkte att det är nog så här det känns när maten är slut i butikerna eller i regionen. Telefonen började ringa. Det var andra som också väntade. Kommer dom inte snart? Vi gick i väntans tider.

Till slut fick vi vår nästa leverans.

Den här gången hade jag lånat vår kvarterslokal. Det innebar visserligen ett väldigt spring fram och tillbaka när alla skulle hämta sitt, men jag slapp få min

Maten och Makten

lägenhet full av uttrampad potatisjord, kringflygande vetemjöl och flera hundra kilo i säckar som spärrade vägen.

En väsentlig sak hade jag lärt mig sen första beställningen, att aldrig dela förpackningar i onödan. Därmed slapp jag en massa tidsödande vägande, göra rent efter allt vi spillde och plötsligt började maten räcka hela månaden.

Och det var då jag lärde mig hur mycket vi behövde för en månad. Det är lätt att få grepp om, när det kommer i stora säckar och inte köps i enstaka kilon då och då.

Familjen började klaga på för mycket palsternacka, men i stort sett var alla nöjda.

Och det bästa av allt, efter ett ögonblick av kaos när all maten kom, stundade sköna, lata dagar, när allt vi behövde handla var mjölk.

Entusiasmen är fortfarande obruten. Trots många missöden. Vi har märkt att ett visst mått av tolerans måste man ha för att köpa mat så här. Ibland finns det helt enkelt inga slaktfärdiga kycklingar. Ibland inga ägg. En annan gång kommer ingen ost. Men för det mesta kommer allt, nästan.

Numera slipper jag härbärgera flera hundra kilo av andras mat. Alla är med och hämtar direkt från bilen. På det viset får alla veta varför potatisen är si eller så, eller varför det inte kom några ägg den här gången.

I mina kökshyllor är allt onödigt bortplockat för att ge plats åt all mat. Vetemjöl i 25 kilossäcken räcker bara två tre månader, men så bakas det också flitigt varje vecka.

Kylskåpet hyser för tillfället dessutom 7 kilo vitkål.

Jag förvånas ständigt över hur mycket som verkligen går att få in.

Jag inbillar mig att jag spar en massa tid. Att maten är bra, vet jag däremot. Alternativodlade grönsaker var en lyx vi sällan kunde unna oss förut. Nu äter vi bara sånt.

Jag slipper dessutom de ångestladdade besöken på stormarknader utanför stan, som vi alltid åkte till för att storhandla förr. Däremot inser jag hur oundgänglig den lokala handlaren i kvarteret är. Utan honom skulle vi inte få någon mjölk eller några andra produkter som konsumentforum inte består oss med.

Och varje gång maten kommer känns det som något av en bedrift. Trots växtvärk, trots allt som kan klicka och ofta gör det, kommer alltid en bil från Konsumentforum i Hultsfred med nästan allt vi beställt.

Det allra bästa tycker jag nog är känslan av att ha kontroll över min mat. Frågar jag får jag veta att morötterna kommer från en plats utanför Falkenberg, eller potatisen från Värmland. Att det är KRAV-märkt ser jag. Och i dessa EG- och gentekniktider, känns det faktiskt som om maten ändå är något av en fundamental rättighet att inte förlora kontrollen över.★

Caroline Runesdotter

Kvinnor mobiliserar för sin överlevnad

Europeiskt Forum för Socialistiska Feminister är ett nätverk av kvinnor som sedan 1985 ordnat årliga konferenser som internationell mötesplats för vänsterkvinnor. För tre år sedan hölls konferensen på Kvinnofolkhögskolan i Göteborg.

Deltagarna kommer från mycket olika organisationer, men representerar endast sig själva.

I år hölls konferensen i Ostende på inbjudan av belgiska kvinnor, med det stora havet dånande utanför konferenshotellet. Ett späckat program väntade under det samlande namnet Överlevnad.

Första kvällen ägnades kortare lägesrapporter från deltagande länder.

Eva Nikell berättade från Sverige.

Lördagens föredrag delades i två delar under rubrikerna *Kvinnors arbetslöshet* och *Den nya Högern och Fundamentalismen*.

Här är några korta glimtar från de intressanta bidragen:

I Östtyskland känner sig kvinnorna svikna och vilsna. Brist på arbete och nerläggning av daghem har lett till en halvering av födelsetalen, närapå en strejk från kvinnornas sida som protest mot att föda barn till en oviss framtid.

I Grekland ökar det betalda hemarbetet i arbetslöshetens spår. Arbetsgivarna tjänar på att sätta det uppstyckade arbetet i system, på frånvaron av facklig aktivitet och kvinnornas isolering.

Från Irland fick vi en redogörelse av den katolska kyrkans starka inflytande på det irländska samhället, som har sin historiska förklaring i det koloniala förtrycket genom seklerna från Englands sida. Det innebär samhällets kontroll över kvinnors sexualitet och ett upprätthållande av deras traditionella roll som hustru och mor.

Också Polen präglas av den katolska kyrkans starka inflytande, med återinförande av abortförbud. Kvinnorna själva försvarar sin rätt att vara hemma efter tunga år av dubbelarbete. Feminism är ett begrepp man knappast kan använda sig av, än mindre socialistisk feminism.

En hel del tid ägnades *Jugoslavien*. Tre kvinnor, från *Serbien, Kroatien* och

Slovenien berättade om sina svåra personliga erfarenheter av krig och sönderfall.

—I 50 år har det kokat under ytan, sade **Jasmina Kuzmanovic** från Zagreb. Vi har inte genomgått en naturlig nationsformande process på samma sätt som andra länder. Det enda sättet att få slut på kriget är att tillåta vapenimport och att intervensera, helst med flyg.

Maja Korac från Belgrad trodde knappast att fler krigsinsatser var svaret. Hon fann det svårt att ge entydiga förklaringar till konfliktens orsaker och sade sig inte veta svaret på hur fred skall återställas.

Milica Antic från Slovenien deltog i hjälpinsatser.

I en givande workshop om Fästning Europa analyserades begreppet europeisk kultur, som brukar definieras som ett gemensamt historiskt arv som förenar oss européer, och underförstått utesluter dem som flyttat hit från andra länder under senare decennier. Man bortser då oftast från dagens verklighet som är mångkulturell. Den bör vi utgå ifrån.

Krig har ofta sitt ursprung i människors uppfattning om ett folks "rätt" till ett visst landområde, en orimlig utgångspunkt eftersom det alldeles beror på hur långt tillbaka i historien man går.

Människor bor där de bor och vi måste respektera varandras olikheter i de komplicerade befolkningsmönster som finns på vår brokiga kontinent.

Det internationella kapitalet har inget fosterland, och för det är EG ett konstgjort bygge som knappast begränsar dess fria rörlighet över jordklotet, en tanke som förde mig tillbaka till den svenska debatten som utmålar vårt oerhörda beroende av EG-medlemskap om vi skall slippa bo i jordkolor i framtiden.

Värdet i dessa årliga konferenser ligger i möjligheten för så många kvinnor från öst och väst, att trots vissa språksvårigheter träffas, utbyta erfarenheter och diskutera kring förhållanden i sina länder som samtidigt är både lika och olika.

I alla länder mobiliserar kvinnogrupper trots de starka krafterna emot dem. Det ger tröst och styrka att berätta om den egna kampen och knyta kontakter över gränserna för den fortsatta kraftansträngningen... *

Ianthe Holmberg

Nytt från Nätstrumporna

En del av er som läser de här raderna vet redan vad Nätstrumporna är. För er andra; lite kort information:

Nätstrumporna är ett politiskt och religiöst oberoende rikstäckande feministiskt nätverk som har till syfte att samordna kvinnor via ett adressregister och ett regelbundet utkommande nyhetsbrev (en gång i månaden). Den information som du läser här i nyhetsbrevet är inskickat från kvinnor och kvinnoorganisationer runt om i landet. Det är på denna grund Nätverket är uppbyggt. Så om du har information som kan tänkas intressera kvinnor, hör av dig till Nätverket!

Varför då bli en Nätstrumpa?

Jo, för att du skall slippa sitta ensam och tycka att saker och ting är alldeles åt helsike! Nätstrumporna erbjuder dig möjligheten att på ett konstruktivt sätt, tillsammans med andra kvinnor, GÖRA något!

Nätstrumporna har fått en informatör: Lotta Hallberg.

Du hittar henne på Nätstrumpornas kontor i Göteborg, månd till fred, 9 till 17, c/o Kvinnofolkhögskolan, Box 7151 402 33 Göteborg, tel: 031-14 11 26.

Aktionen mot 071-numren, som genomfördes första gången den 1 september, fortsätter den första i varje månad, åtminstone till årets slut. Riv ut eller kopiera 071-annonserna och returnera dem till tidningarnas redaktioner. Man behöver ju inte nödvändigtvis köpa tidningen, och därmed gynna den ekonomiskt. Till exempel kan man dra ut några kopior på en sida. Men glöm för allt i världen inte att frankera! Det är ju som bekant dyrt, för mottagaren, att betala lösen för ofrankerad post...

Nätstrumporna i Stockholm uppmanar alla kvinnor att skapa egna nätverk på hemorten och sprida idén om en riksomfattande STREJK den 8 mars. Du som vill komma i kontakt med andra i din stad och jobba för detta, hör av dig till Nätstrumpornas kansli i Göteborg.

Stödsrumporna planerar att ordna en kvinnotribunal i anslutning till Internationella kvinnodagens generalstrejk och demonstrationer. Den kommer att hållas den 6 och 7 mars i någon lokal i Stockholm. Under parollen "Halva makten, hela lönen" bjuds

publik, föredragshållare och agitatorer in från hela landet för ett slags rättegång mot det svenska samhället — eller dess makthavare — och vad det gör mot svenska kvinnor. Alla frågor som är eller kan bli aktuella kan behandlas: pensioner, bidragsförskott, våld, kvinnorepresentation, offentliga sektorn, etc. Glada och fantasifulla inslag bör också ingå. Alla tips och idéer är välkomna.

Kontaktperson tills vidare är:

Gertrud Gidlund, Box 123, 776 00 Hedemora.

I övrigt:

En nätstrumpa från Linköping tipsar oss om att ringa till radioprogrammet "Morronpasset". De har ett stående inslag som heter "Veckans värsting" dit man kan ringa och på en telefonsvarare säga sin mening om exempelvis nån som utnyttjar prostituerade, de som profiterar på porren, ny demokratis förslag om statliga bordeller och så vidare. Numret är 031-773 99 90.

Ett litet exempel på att det lönar sig att vara nätstrumpa och tillsammans med andra kvinnor göra aktioner:

DN 7/9

Skånepress stoppar sexannonser

"— Nej, nu får det vara nog. Det blir inga fler telefonsexannonser i Nordvästra Skånes Tidningar. Vi stoppar all vidare publicering.

Det skriver chefsredaktören Thomas Arosenius i söndagens tidning. Han uppger att tidningen Norra Skåne i Hässleholm har fattat samma beslut. De så kallade 071-numren har väckt både avsky och indignation hos många läsare. Thomas Arosenius tycker att det vittnar om dubbelmoral att publicera telefonsexannonserna och samtidigt på annan plats i tidningen rapportera om utbredningen av aids och prostitution.

Han konstaterar att beslutet innebär ett visst ekonomiskt bortfall för tidningarna, men att de i förlängningen ändå vinner betydligt mer, nämligen läsarnas förtroende".

Så var vid gott mod, kvinnor, protester och kamp lönar sig!

Kvinnokonferens om internationellt samarbete

En helg i september samlades ett fyrtiotal kvinnor från Danmark, Norge och Sverige till en konferens i Dronningmölle i Danmark för att diskutera framtida samarbetsformer som alternativ till EG/EU.

Större delen av konferensen behandlade det nordiska samarbetet, både det befintliga och en vidareutveckling.

Bland föredragshållarna märktes Else Hammerich, tidigare dansk EG-parlamentsledamot, Drude Dahlerup, kvinnoforskare, samt Tove Jensen, en av anstiftarna till kvinnoätverket RAV.

Följande uttalande antogs:

Vi vill använda oss av de ändrade möjligheterna och blanda oss i det internationella samarbetet.

Efter Maastricht-traktatens fall i Danmark, som vi kvinnor hade stor del i, har vi på kvinnokonferensen den 11-13 september debatterat hur det internationella samarbetet framöver ska utformas.

Vi vill arbeta för ett stort och öppet Europa, där det finns plats för förändring. Vi vill inte ha någon blockbild-

ning. Vi menar att det inte finns något behov för ett stort centrum. Vi vill ha många blomstrande ställen där det visas respekt för våra skillnader och traditioner.

De enskilda frågorna ska inte tryckas in under centrala institutioner så att våra vardagsliv byråkratiseras, utan de ska lösas i sitt sammanhang.

Vi vill utveckla ett internationellt samarbete som är öppet och likvärdigt ungefär som det nordiska, där vi har passfrihet, i princip likalön, hög kvinnorepresentation och där vi fritt kan uppehålla oss och nyttja varandras välfärdssystem.

Vi vill sätta igång den demokratiska processen med att aktivera minoritets- och marginaliserade grupper.

Det internationella samarbetet ska vändas i en positiv och fredlig riktning och för att denna process ska lyckas, är det nödvändigt att kvinnor får den avgörande beslutsrätten.

Vi uppmanar därför alla kvinnor i Norden att aktivt avvisa Unionstanken och hålla fast vid en utveckling av den nordiska välfärdsmodellen.

För vidare upplysningar, kontakta Gunnel Litfeldt, Kvinnofolkshögskolan i Göteborg, tel: 031-12 64 20

Stoppa en reaktor nu!

Sverige har idag ett elöverskott som motsvarar 2-3 kärnreaktorer — ett gynnsammare läge att börja avveckla kärnkraften lär vi aldrig få!

Om en reaktor togs ur drift idag skulle det inte ens märkas.

Det är en anledning till kravet.

En annan är att kärnkraften fortfarande är farlig. Längs hela kedjan, alltifrån uranbrytningen, över transporter, upparbetning, drift i allt äldre reaktorer, till avfallshantering och slutförvaring.

Ovanpå detta kommer riskerna med den mänskliga faktorn, där Harrisburg och Tjernobyl är mest påtagliga exempel.

Osäkerheten är så stor att försäkringsbolagen inte mot någon premie i världen törs ta på sig kärnkraftens fulla risker.

En tredje anledning har att göra med Sveriges trovärdighet internationellt. Enligt FN:s miljökommission är en minskning av i världens energikonsumtion en fråga om global överlevnad. Vi måste visa att vi tar vår del av ansvaret!

Skriv till: Stoppa en Reaktor Nu! för ytterligare information.

Box 17246, 104 62 Stockholm

Ny kriskokbok *Så kan vi halvera matkontot*

Kristiderna tvingar allt fler att dra in på matkontot. Därför har konsumentverket tagit fram en kokbok med enbart billig mat där priset per portion anges för varje recept.

En vuxen person som följer kokboken kan äta gott och näringsrikt för mellan 15 och 20 kronor per dag utan att välja de allra billigaste alternativen.

— Ät billigare: Det är ett vanligt råd som banken eller konsumentrådgivaren ger till dem som har svårt att klara sin ekonomi.

- Det låter enkelt, men faktum är att de flesta kommer tillbaka efter ett tag och frågar hur man gör, säger Agneta Gillback, matansvarig på konsumentverket.

En kokbok för hushåll som har svårt att få ekonomin att gå ihop har ett stort behov att fylla, anser hon.

Det finns mycket pengar att spara för den som följer de billiga recepten. Enligt konsumentverkets beräkningar sätter en vuxen man normalt i sig mat för cirka 1 200 kronor per månad. Förutsatt att han tar med sig mat hemifrån till lunchen på jobbet.

Spåra 600 kronor

Följer han istället konsumentverkets kokbok klarar han maten på halva kostnaden eller knappt 600 kronor per månad.

I normalfallet beräknas kostnaden för dagens huvudmåltid till cirka 18 kronor per portion. I kokboken kostar ingen måltid mer än 17:50.

De flesta recepten ligger kring tio kronor per portion. Men registret börjar med måltider från 2:50 kronor. För alla måltider har den tid som går åt för tillagningen angivits.

Kokboken kostar 60 kronor. Den heter "Recept på mat som inte är dyr" och finns i bokhandeln.

I mitten av oktober drabbades Norrland av snöoväder, och strömmen bröts på många platser.

I ladugårdarna stod korna med sprängfyllda juver och råmade ut sin plåga. Den dyrbara mjölken sipprade ner i båsen och

rann vidare ut i skitrännan. Bönderna stod maktlösa och såg på. De kunde ingenting göra.

I vårt utvecklade rationella samhälle har tusenåriga kunskaper konkurrerats ut av maskiner, och människor och djur har anpassats till dem.

I detta fall har man avlat fram kor med spenar som anpassats till mjölkmaskinernas "händer". De går inte längre att mjölkas av människohänder. Spenarna har blivit för korta till det.

Man kan tycka att mjölkmaskinerna borde ha anpassats efter kossornas spenar, istället för tvärtom. Man kanske också tycker att strömvabrottet och den plågsamma situation Sveriges kor hamnade i, skulle vara en läxa, och ett tillfälle till eftertanke.

Men inte.

När saken togs upp till diskussion bland berörda grupper, påtalades nödvändigheten av reservaggregat för kommande strömvabrott.

Att det skulle vara möjligt att mjölka kor med människohänder, var det aldrig tal om.

Håller vi kanske på att såga av den gren vi själva sitter på?

Hur påverkas konsumenterna av EES?

Konsumentverket har gett ut en liten skrift med ovanstående titel. Den är lättläst, och behandlar, förutom översiktlig artikel om hur EES fungerar, produktsäkerhet, marknadsföring och information om rättsligt och ekonomiskt skydd.

Mycket kommer att visa sig med tiden — allt är inte färdigreglerat, trots att riksdagen har beslutat att godkänna avtalet.

Hur påverkas konsumenten av EES? kan beställas från Konsumentverket, Box 503, 162 15 Vällingby, tel: 08-759 83 00.

"Den goda modern"

Föreningen Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Göteborg höll i september ett seminarium på temat "Den goda modern". På Botaniska institutionen, med den prunkande Botaniska trädgården utanför fönstret, kunde vi lyssna till en rad intressanta föredrag.

Filosofen Ulla Holm redde ut många begrepp, bland annat modrande och mödrande, sociologen Ulla Björnberg talade om moderskapet ur ett EG-perspektiv och hur framtiden kan komma att se ut.

Etnologen Helene Brembeck hade gjort intervjuer med 40 föräldrar om deras syn på föräldraskap, och Evy Kollberg, psykolog från Nordiska Hälsohögskolan, talade om utvecklingsstörda mammor.

Däremellan visade Lena Boëthius från Konstmuseet bilder av kvinnliga konstnärer med motivet mor och barn.

Det var ett innehållsrikt och intressant seminarium, så innehållsrikt att jag här bara kan redovisa för ett av inslagen, nämligen det med rubriken "Omstridda mödrar".

Eva Kollberg, som gjort undersökningar av utvecklingsstörda mammor, menade att fördomarna och de rena lögnerna om utvecklingsstörda är många.

När Rasbiologiska institutionen startade 1929 i Uppsala ansågs det vara "en social lättnad" om dessa människor inte fick föda barn. En steriliseringslag utfärdades 1941 och riktades då i första hand till kvinnor.

En helt felaktig uppfattning var då att alla var utvecklingsstörda genom arv, och antalet skulle minskas genom sterilisering. Dessa uppfattningar verkar vara seglivade.

Evy har gjort en undersökning av förhållandena i Göteborgs och Bohus län under 1980-talet och har funnit att det finns 758 kvinnor i åldern 18 till 55 år, som någon gång betecknats som utvecklingsstörda. En fördom som spritts genom bland annat kvällspressen är att många förståndshandikappade föder många barn och att detta sker helt oplanerat.

-"Ska dessa barn få föda barn?" stod det

med feta rubriker för ett tag sedan, och man fick intrycket att massor av förståndshandikappade födde barn utan att vara kapabla att ta hand om dem.

Evys undersökningar och djupintervjuer motsäger dessa påståenden på alla punkter. Av de 758 förtecknade kvinnorna har 51 fått barn, det vill säga 7 procent eller 1-2 barn per år i hela länet. Mödrarna tillhör de lindrigt förståndshandikappade och har inte fler barn än genomsnittet kvinnor i länet. Deras barn är önskade och planerade. Evy har djupintervjuat 32 av mödrarna och poängterade att det finns stora skillnader i personlig mognad och i uppväxtförhållanden. Mödrarna har en mycket stor press på sig, känner sig kontrollerade och vissa vill inte alls bli intervjuade. Naturligtvis finns det problem, menade Evy Kollberg, men inte värre än att de går att lösa genom till exempel nätverk. Det omvärlden inte vågar se är nyanserna i dessa mödrars kapacitet, menade Evy.

Agneta Wirén.

"All makt utgår från folket"

Så säger första paragrafen i Sveriges grundlag, därför finns det minst 15 skäl att säga nej till EES.

1 Makt flyttas från Sverige till Bryssel

Tillsammans med de andra Efta-länderna gick Sverige in i förhandlingarna med EG med mängder av krav på särbehandling och inflytande på beslutsprocessen. Undan för undan skalades kraven bort. Efta i allmänhet och Sverige i synnerhet backade på punkt efter punkt. EES-avtalet innebär att Sverige underkastar sig hela EGs regelverk för den inre marknaden. 1 500 EG-lagar skall ersätta motsvarande svensk lagstiftning på de områden avtalet omfattar. Det är bara att kopiera mer än 15 000 sidor lagtext!

2 Sverige förvandlas till en lydstat

EES-avtalet innebär att Sverige i praktiken accepterar allt det som kommer att beslutas i EGs organ i framtiden vad gäller de områden som avtalet berör. Rätten att stifta lag på "snart sagt alla områden i samhället" (Dinkelspiel) överläts reellt, om än inte formellt, till organ som ligger utanför det svenska folkets kontroll. Successivt kommer riksdagen att avskaffa sig själv. EG-kommissionen och EG-domstolen kommer — i brott mot svensk grundlag — att bestämma över exempelvis svensk regionalpolitik, alkoholpolitik och konsumentpolitik.

3 Demokratin tar stora steg tillbaka

EES medför att vi frånhänder oss möjligheterna att politiskt styra samhällsutvecklingen till förmån för de så kallade marknadskrafterna. Makt flyttas från demokratiskt, folkvalda organ till storföretagens slutna styrelserum. Samhället avdemokratiseras. Får storföretagen inte som de vill kan de välja att förlägga sin produktion i något annat EES-land, utan att regering och riksdag har några möjligheter att förhindra det — det förbjuder nämligen EES-avtalet! Sverige måste dessutom avskaffa lagar som skyddar mot utländska uppköp av företag och naturresurser.

4 De regionala skillnaderna ökar

Vitsen med EGs inre marknad är centralisering och stordrift, med arbetslöshet och avfolkning av utkantsregionerna som oundvikliga biverkningar. Samtidigt får stat och kommuner starkt reducerade möjligheter att driva en regionalpolitik för att hela Sverige ska leva. Rätten att använda statliga medel eller offentliga uppdrag för att stödja glesbygden och trygga svenska arbetsplatser går förlorad. Kommunernas grundlagsfästa självbestämmanderätt inskränks. Klyftorna mellan rika och fattiga regioner kommer att öka.

*Detta häfte
är utgivet av
"Nej till EG"*

5 Arbetslösheten breder ut sig

Genom EES-avtalet kommer det att bli svårt för Sverige att föra en ekonomisk politik som väsentligen skiljer sig från den inom EG. Sverige knyts upp till en politik som medvetet prioriterar låg inflation och som bevisligen skapar massarbetslöshet. Sveriges möjligheter att driva en arbetsmarknadspolitik för arbete åt alla, minskar. Samtidigt kommer arbetslösheten att öka till följd av att småföretag och jordbruk slås ut, samt att offentliga sektorn skärs ned.

6 Konsumentskyddet försämras

Förutsättningen för ett godtagbart EES-avtal var enligt den förra regeringen att avtalet inte skulle innebära några försämrade svenska regler när det gäller miljö, säkerhet, hälsa med mera. Enligt det avtal som nu ligger på riksdagens bord, godtas i princip att alla import- och exportrestriktioner förbjuds. Sverige får till exempel inte behålla importförbud mot varor som anses miljö- och hälsofarliga av svenska myndigheter. Sverige har bara fått tillfälliga undantag och vi kan inte på egen hand skärpa våra regler i framtiden.

7 Fritt fram för social dumping

EES kommer att undergräva fackliga och sociala rättigheter som säkrar en anständig lön och hyggliga arbetsvillkor. Social dumping, det vill säga att utländska företag kan ta kortvariga uppdrag i Sverige med arbetskraft på hemlandets löne- och arbetsvillkor, kommer att bli tillåtet. På transportmarknaden, till exempel inom sjöfarten och åkerinäringen, ska utländska företag som håller sig med underbetald arbetskraft fritt kunna konkurrera med svenska företag. Detta kommer på sikt att skjuta kollektivavtalen och fackföreningarnas ställning i sankt.

8 Social nedrustning fortsätter

EES tvingar fram sänkningar av de svenska skatterna och minskar därmed statens, landstingens och kommunernas möjligheter att upprätthålla social trygghet och välfärd. När kapitalet kan flyta fritt över gränserna leder det till konkurrens mellan de olika länderna om att erbjuda de mest "attraktiva" arbetsförhållandena. Det betyder press i riktning mot lägre skatter för näringslivet och höginkomsttagarna och för nedskärningar och privatiseringar av offentlig sektor. Detta drabbar särskilt kvinnorna.

9 Offentliga tillgångar säljs ut

EES-avtalet innehåller förbud mot statliga monopol och är det största privatiseringsprojektet som någonsin funnits. Televerket, Posten, Statens Järnvägar och andra offentliga verksamheter ska marknadsanpassas och utsättas för konkurrens från privata bolag som inte tar några som helst sociala och regionala hänsyn. EES betyder också att Vin & Sprits import- och grossistmonopol hotas liksom Systembolagets försäljningsmonopol. Den svenska alkoholpolitiken undermineras vilket enligt nykterhetsrörelsen leder till ytterligare 5 000 alkoholrelaterade dödsfall per år.

10 Den generella välfärden hotas

EES hotar det svenska välfärdssystemet. Maskorna i det sociala skyddsnätet kommer att bli grövre. I de flesta EG-länderna är den sociala och ekonomiska tryggheten beroende på om man har jobb eller privata försäkringar om man skulle bli arbetslös. Med ett EES-avtal blir det svårt för Sverige att avvika från EG. Regeringen föreslår, med hänvisning till EES-avtalet, att kvalifikationskrav införs för att få folkpension. Andra socialförsäkringar står på tur. Tjockleken på plånboken — inte behoven — kommer att avgöra tillgången till socialt och ekonomiskt skydd.

11 Vi hindras gå före i miljöfrågor

Många konkreta åtgärder för att skydda miljön kommer att stoppas därför att de uppfattas som "handelshinder. I en del av de fall där Sverige har strängare lagstiftning har EG gått med på övergångsbestämmelser. Men bara under två år! Därefter tvingas vi till exempel acceptera bilar som bara klarar EGs betydligt lindrigare avgaskrav. EES hindrar också Sverige från att vara ett föregångsland och påverka andra länder med goda exempel. Detta medgavs av Naturvårdsverkets representant vid riksdagens utskottsförhör om EES-avtalets konsekvenser. Sverige kan inte besluta om egna miljölagar eller ändra de lagar som finns.

12 Sverige kan bli EGs sopstation

Risken är stor att Sverige kan tvingas att tillåta import av radioaktivt och annat miljöavfall. I juli förbjöd EG-domstolen myndigheterna i den belgiska regionen Vallonien att vägra ta emot miljöfarligt avfall. De vallonska myndigheternas beslut, som togs efter att lokalbefolkningen förgiftats av avfall som dumpats av utländska företag, strider mot EGs regler om frihandel mellan medlemsländerna, ansåg EG-kommissionen och lämnade in en anmälan till EG-domstolen. Om EES-avtalet går igenom riskerar Sverige att bli EGs soptipp för miljöfarligt och radioaktivt avfall.

13 Vi påtvingas politiskt systemskifte

EES innebär en ofrånkomlig högervridning av politiken — lägre skatter, större arbetslöshet, privatisering av offentlig sektor, ökad lönespridning, mildare miljökrav på industrin, beskurna fackliga rättigheter etc. EES ger lagstadgat stöd för de krafter som vill förändra det svenska samhället i nyliberal riktning. Carl Bildt har uttryckt det på följande sätt i Svenska Dagbladet: "Det ligger ett krav på något av ett systemskifte inprogrammerat i hela den process som ska ta oss in i EG, och det alldeles oavsett om vi öppet vågar erkänna det eller ej".

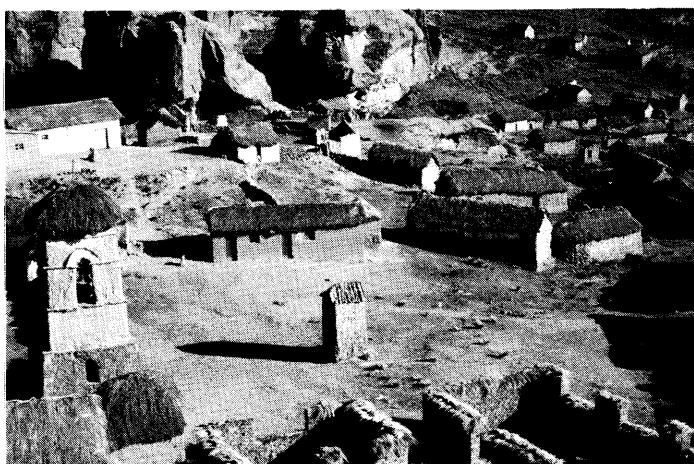
14 EES är inget självständigt alternativ

EES är inget självständigt alternativ, utan enbart en hållplats på en väg vars ändstation är medlemskap i ett EG som utvecklar sig i riktning mot en ekonomisk, politisk och militär union. EG-motståndarna i Norge bedömer att EES-avtalet är mer långtgående än vad norska folket sa nej till 1972. EES-avtalet kommer att få samma verkningar på vardagslivet i Sverige som ett medlemskap och kommer förr eller senare att leda till att frågan om medlemskap enbart blir en formalitet.

15 Sverige behöver inget EES-avtal

Sverige har redan ett väl fungerande frihandelsavtal och en rad andra handels- och samarbetsavtal med EG. Dessa fortsätter att gälla även om vi säger nej till EES-avtalet. Det befintliga frihandelsavtalet ger samma marknadstillgång för svenska exportvaror. Det betyder att vi kan fortsätta att bedriva handel och samarbeta med EG utan ett EES-avtal. Den avgörande skillnaden är att om vi säger nej till EES kan vi i betydligt större utsträckning själva bestämma vad för slags samhälle vi vill ha i Sverige och även spela en självständig roll internationellt. ★

Möte med Gregoria

Med grytor och kärl på bekvämt avstånd, och med en stickande rök, som maken tror att de blir dumma i huvudet av, lagar Gregoria familjens mat

I byn Tallija, i Bolivia, lever Gregoria med make, fem barn, och svärföräldrar. Hon har aldrig varit i någon stad, bara till marknaden i närmaste grannby.

Det här kunde varit jag, Gregoria, trettiofyra år gammal. Potatissoipan ska bli middag till familjen — maken, de fem barnen och makens gamla föräldrar.

Om jag hade råkat födas i den här bergsbyn i Anderna, istället för på Lunds lasarett, så hade det här varit mitt liv.

Då hade jag arbetat tillsammans med min man på potatisåkrarna. Lagat mat här inne i husets ena ände, sittande på jordgolvet, med eldstaden framför mig, och alla kastruller inom bekvämt räckhåll. Med bränslet till elden i en avbalkning bredvid mig på golv, vedpinnar eller spillning från lamadjuren, och en hink vatten i hörnet, hämtat ur källan.

Jag hade burit mitt långa, vackra, svarta hår, aldrig klippt, i en fläta längs ryggen. Tvättat det på söndagen om det är soligt och varmt ute, för vattnet i bäcken är iskallt. Använt lite schampoo ur en engångsförpackning köpt på marknaden i grannbyn. Kammat håret noga med kammen av sammanbundet styvt gräs. Tvål att gnugga kläderna rena med, och barnen med fast de gnäller. Som tur är kan de två äldsta flickorna hjälpa till.

I byn Tallija hade jag inte haft rosa kakel i badrummet. Jag hade inte haft något badrum, inte ens toalett. Jag hade utträttat mina behov sittande på huk i slänten bakom huset. Lös i magen hade jag varit nästan jämt. Ibland riktigt sjuk. Kanske hade jag druckit något speciellt läkande ört mot det. Svärfar kan en hel del om hur man använder medicinalväxter. Hade det inte hjälpt, ja, då hade jag bara kunnat be till jungfru Maria och hoppats på bättring.

Om jag hade levt i den här byn i Bolivia, så hade jag talat aymara, det indianspråk som talas här och aldrig lärt mig några främmande språk. Den där spanskan, som stadsborna talar hade jag inte kunnat ett ord av. Så även om vi hade haft radio skulle jag inte haft någon glädje av den.

Jag hade inte gått i någon skola. Det fanns ingen. Men jag hade varit glad över att mina barn får chansen. De behöver inte förbli analfabeter som jag, och alla andra kvinnor i byn. Det finns visserligen bara lågstadium i byn, men barnen ska väl hinna lära sig en hel del på de åren. Så även om mina döttrar kommer att leva på ungefär samma sätt som jag själv när de blir stora, så kommer de i alla fall att veta lite mer om vad som sker utanför byn. Kanske besöker de till och med någon stad.

Men jag hade kunnat bruka jorden, känt samhörigheten med livet som växer ur jorden. Vetat hur man kan leva av jorden, om man ger den sin svett. Jag hade kunnat använda ullen från våra lamadjur, att färga, väva och göra ponchos av. Det blir inte av så ofta numera. Det är mycket lättare att köpa fabriksgjort tyg på marknaden i grannbyn, när vi har pengar. Tyvärr lär sig ungdomarna inte väva så som de gamla längre. Man undrar ju vad som ska hända. Tänk om de står där en dag utan pengar, och har glömt hur man gör sina egna kläder.

Förr vävde kvinnorna ponchos av ullen från lamadjuren. Nu kan inte ungdomarna längre färga och väva.

Jag skulle ha tillbringat kvällarna vid grytorna, med röken svidande i ögonen.

Den lilla vecken i plåtburken med fotogen ger bara fladdrande glimtar av ljus. Röken sitter på väggarna, kolsvart, metallglänsande, fastsmetad i decenniernas lager. Maken tror att vi blir dumma i huvudet av den. Jag gör iordning te till svärmor som ligger och hostar. Här vid eldstaden värker det mindre i hennes onda fot. Men hon är dålig, det är tbc. De flesta kvinnor får det.

Plötsligt slår det mig att om jag hade fötts i Gregorias ställe, då hade jag varit död, och min mamma också. I byn finns ingen sjukvård, och ingen hade kunnat göra det kejsarsnitt som krävdes när jag föddes.

Gregoria stryker en hårslinga från pannan, sträcker fram sin hand och tar tag i min, håller fast den. Hon känner på den. Jämför. Kommenterar förtjust hur vit min är och mjuk som en babys hand. Hennes är brunare, lite rynkig och sprucken på sina ställen, med ordentliga valkar.

Hennes händer har slitit hårt, gjort långa dagsverken på potatisfälten, för att nätt och jämt klara familjens försörjning.

Medan jag aldrig behöver ta i så att det svartnar för ögonen. Jag har avgränsade arbetstider och fritid där emellan. Dessutom har jag hela tiden pengar över. Pengar som jag kan köpa lite nya kläder för, eller godis när jag blir sugen, eller en tidning som jag kan läsa, eller... pengar att resa runt halva jorden för.

Jag undrar vad Gregoria drömmer om. Men hon förstår inte riktigt vad jag menar. Vem kan välja sin framtid?

Gregoria kommer aldrig att bli arbetslös, aldrig känna sig överflödig, aldrig fundera över skilsmässa, aldrig hamna på långvården. Hon hoppas att barnen ska göra henne stolt när hon blir gammal.

Om hon hade levt i Sverige, hade hennes slit gett henne tillgång till de bekvämligheter som i hennes land är förbehållna de vita, spanskättlingarna. Men denna vän jag fick, lever som de flesta i vår värld i ett hus hon själv byggt och av mat hon själv odlat. ★

Maria Lövfors, frilansjournalist

I rapporten "Women's Reproductive Health: The Silent Emergency", skriven av Jodi Jacobson, (The Worldwatch Institute), kan man läsa något som det talas väldigt lite om när det gäller hälsotillståndet hos världens befolkning.

Rapporten konstaterar att dödligheten bland u-ländernas kvinnor är 100 gånger större än hos kvinnorna i industriländerna.

Rapporten talar bland annat om att komplikationer i samband med graviditeter, förlossningar, illegala aborter, könssjukdomar och infektioner till följd av klitorisstympning, är de främsta hoten mot kvinnors hälsa i utvecklingsländerna.

Där dör en miljon kvinnor årligen av RTI (Reproductive Tract Infections) som är den gemensamma beteckningen på reproduktionskomplikationer, varav klitorisstympning är en mycket stor dödsorsak.

Men utöver den miljon kvinnor som dör av RTI, skadas ytterligare hundra miljoner kvinnor årligen!

Trots detta har det gjorts väldigt lite för att minska kvinnornas överdödlighet, om man jämför med andra insatser vad gäller hälsan hos världens befolkning.

Rapporten redovisar också att det skulle räcka med att avsätta 7 kronor per kvinna och år för att kunna rädda 60 procent av alla dem som dör i samband med graviditeten.

300 miljoner kvinnor i u-länderna skulle önska att de kunde få tag i preventivmedel, men har ingen möjlighet till det!

200 000 kvinnor dör i illegala aborter i hela världen varje år! Vid en legalisering av abort i alla länder skulle kvinnors dödlighet minska med uppskattningsvis minst 25 procent och dessutom — vilket bör tilltala "marknadskrafterna" — skulle man spara miljarder dollar. En del av besparingen skulle uppnås genom minskade sjukvårdskostnader efter illegala aborter.

Omskärelse (klitorisstympning) är förbjudet att utföra i Sverige, enligt svensk lag sedan 1982, men trots detta ställs sjukvårdspersonal och andra som kommer i kontakt med flykting- och invandrarkvinnor (även unga flickor), inför svårigheten att överbrygga deras länder "kulturmönster". Inga radikala insatser har gjorts för att lösa dessa problem. Ett allmänt uttalande är just att "det är ju deras kultur", men kan vi godta livslång tortyr genom att kalla det för kultur?

Jag är övertygad om att vi aldrig skulle tolerera en kultur där unga mäns tummar skulle kapas av på grund av att det var deras kultur.

En kvinnlig omskärelse är en form av tortyr som börjar den dagen ingreppet utförs och fortsätter till den dag kvinnan dör. Ska vi acceptera att många miljoner kvinnor utsätts för detta?

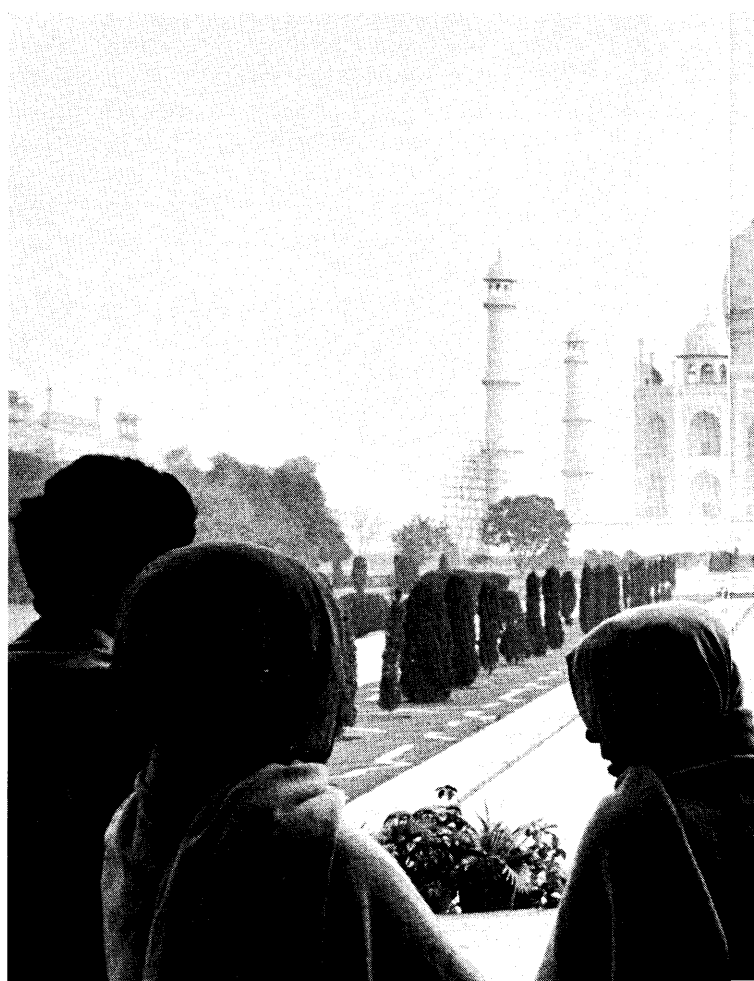
En kvinnlig omskärelse innebär inte enbart att hennes sexuella känslor helt sätts ur spel, ingreppet innebär också att varje samlag blir en plåga, varje toalettbesök likaså (det innebär även en ökad risk för infektioner), varje menstruation kan också förorsaka infektioner därför att blodet inte kan passera obehindrat ut ur kroppen. Dessutom visar medicinska undersökningar att var fjärde kvinna som ingreppet utförs på i Afrika, blir steril. Varje graviditet och förlossning innebär ökade risker för både mor och barn.

Kvinnors överdödl

Vid vissa typer av klitorisstympning måste kvinnan sprättas upp i underlivet före första samlaget och sedan vid förlossningen för att barnet ska kunna födas. Efter förlossningen måste hon sys ihop igen. Med andra ord: barnet är insytt i modern. Detta kan givetvis medföra livsfara för både mor och barn.

Vad vi kan göra här i Sverige är att informera våra medsystrar i u-länderna, och här i Sverige, vad klitorisstympning medför för medicinska risker, förutom de rent praktiska besvär och smärtor kvinnorna själva utsätts för. Att det är ett svårt problem beror också på att det är kvinnor som utför själva ingreppet. Dessa kvinnor har en viss status gå grund av sitt "yrke", och det ger dem en god inkomst.

Dessutom riskerar flickor och kvinnor som inte är stympade att inte bli gifta och därigenom utstötta. Och det är nödvändigt för dem att bli gifta, eftersom de är helt beroende av en mans inkomst för sin överlevnad.

lighet i u-länderna

Vi måste informera om våra lagar, och vår inställning till klitorisstympning till de kvinnor som kommer hit, och tala om att det är olagligt och straffbart, även om någon annan gör själva ingreppet.

Även om vår jämställdhet har många skavanker är den ändå ett försök att uppnå likhet inför lagen mellan män och kvinnor. Även detta är viktigt att alla invandrar- och flyktingkvinnor får vetskap om. Även männen måste givetvis få samma kunskaper.

Men...

kvinnors dödlighet i u-länderna till följd av RTI är hundra gånger högre än i i-länderna.

Hur ska vi hjälpa dessa våra systrar?

*Maria Evasdotter
frilans skribent*

Bild: Claes Ekström

Alternativ Handel =

ah

Handla solidariskt — alternativt!

Julen närmar sig, och det är dags att börja tänka på julklappsköp.

Skänk gärna också en tanke till dem som behöver mer än vad vi gör.

Handla alternativt!

I många städer finns till exempel Alternativ Handel. De säljer varor från Latinamerika, Afrika och Asien, både i egen butik i Göteborg och via andra affärer i landet.

De har direktkontakt med 15 tillverkargrupper i elva olika länder, samtidigt som de samarbetar med andra solidariska importörer och säljer deras produkter.

Genom att ta emot studiebesök och göra utställningar vill de berätta om levnadsvillkoren i de länder varifrån varorna kommer.

Verksamheten drivs utan vinstintressen med både avlönat och ideellt arbete.

Alternativ Handel är en ekonomisk förening som även du kan bli medlem i!

Som medlem kan du arbeta i affären, packa varor och vara med och besluta om sortimentet.

"Om U-länderna skall kunna förbättra sina villkor måste handelsmönstret ändras. Vi tror på en marknad, en handel, där säljare och köpare står på en gemensam grund. En sådan handel kan också vara ett konkret alternativ till traditionellt bistånd", säger en biståndsarbetare.

Det finns mycket fint att köpa från Alternativ Handel. Smycken, fina leksaker i trä, vackert virkade hängmattor, ylletröjor, vackra tyger, väskor av olika slag. Kaffe, te och choklad. Karameller och annat godis.

Gör ett besök!

Akademiskt kalhygge i Östtyskland — *den nya modellen för Europa?*

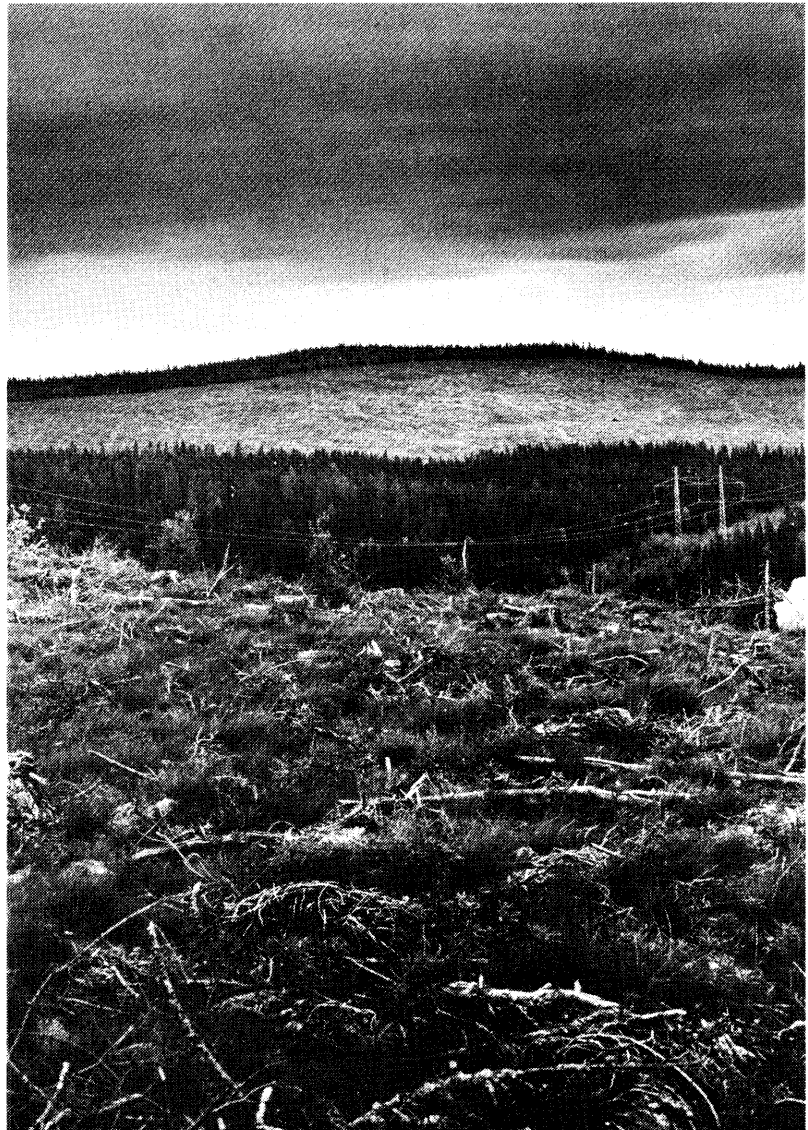
— I kölvattnet på kalla krigets avslutning i Europa försiggår stora förändringar, speciellt i Östeuropa, med konsekvenser för hela världen.

Därför borde människorna, med stor uppmärksamhet, följa vad som nu händer i Europa. Det gäller i synnerhet för det nya, större Tyskland, som ju är den dominerande makten inom EG och i det framtida Europa, skriver *Brigitte Stepanek*, före detta professor i internationell politik vid Greifswalt Universitet, med speciell inriktning på de nordiska länderna.

”Enhets-euforin” har lagt sig. Människorna i den östra delen (före detta DDR) har gjort sina egna första positiva och negativa erfarenheter av marknadsekonomin, som är långt ifrån ”social”.

Övergången till marknadsekonomi innebär för flertalet en smärtsam process med nya besvikelser. Mångfaldiga identitetskriser är kännetecknande.

Men bortsett från den djupa ekonomiska krisen, alla sociala och ekonomiska problem (pågående avindustrialisering, 35-40 procent arbetslöshet, avskaffande också av allt positivt i före detta DDR, som polikliniker, dagis och annat), främlingshat, växande kriminalitet och alkoholmissbruk, våld på gatorna och inom fa-

miljer, ökande högerextremism, stort kunskapsslöseri samt en ny utrensning av tusentals människor, bland annat akademiker.

Det pågår en utrensning vid akademierna, universiteten, högskolorna och skolorna, som motiveras av å ena sidan finansiella skäl och å andra sidan ideologiska och politiska skäl.

Hela det vetenskapliga landskapet skall förnyas. Detta är i och för sig inte fel. Forskarna själva vill gärna genomföra en sådan förnyelse — om det är nödvändigt — tillsammans med västtyska kollegor.

Detta lämnas dock utan hänsyn. Det som sker är en förintelse av hela vetenskapsgrenar, av institutioner och arbetsplatser.

Argumenteringen är att Östtyskland har anslutit sig till den västliga delen och därför är det självklart att man måste undanröja allt som inte finns i Västtyskland och helt enkelt kopiera strukturerna från de västliga delstaterna. Parallellt med att allt som uppfattas som "vänster" avvecklas (Marx "Kapitalet" finns inte längre kvar i en del av universitetsbibliotekens läsesalar) upplever de konservativa ideologierna en renässans.

Är detta den nya friheten? Har detta någonting att göra med pluralism och tolerans i ett demokratiskt samhälle?

DDR's Vetenskapsakademi, Pedagogiska vetenskapsakademin, alla insitutioner och forskningsavdelningar för marx-leninism, för pedagogik och juridik, institutioner för fredsforskning och internationell politik upplöstes (de flesta utan evaluering av vetenskapliga meriter, utan några individuella undersökningar eller personliga samtal).

Omstrukturering

Man har delvis börjat återuppbyggnaden av juridiska och pedagogiska insitutioner, mindre och med mestadels andra akademiker, oftast från de västliga delstaterna. Tvärvetenskapliga institut som till exempel Nordeuropa-Institutet i Greifswald omstruktureras på så sätt att ekonomiska, statsvetenskapliga och historiska ämnen, fredsforskning samt internationell politik avskaffas. Man bevarar den språk- och litteraturvetenskapliga delen med färre antal forskare.

I de nya delstaterna fanns det cirka 50 000 forskare kvar i slutet av 1991. (1989 fanns 132 000). Om man räknar alla östtyska akademiker (var femte lärare blev arbetslös på grund av sin "politiska belastning" 1991) som är utan arbete nu, går antalet mot hundratusentals om processen fortsätter.

Frågan är nu: Vad gör man med dem som finns kvar vid universiteten? Hur genomförs bantningen och utrensningen? Vilka rensas ut från universiteten och på vilka grunder?

Det är en mångfaldig process som handlar om facklig kompetens som bedöms av västtyska kollegor, om högskolelärarnas politiska och moraliska integritet, om ledningen för professorer, allt enligt västtysk lag. Men vad betyder den politiska och moraliska identitetens granskning, som ju bara är den första i raden?

Hederskommissioner

Man har upprättat så kallade hederskommissioner som ställer närgångna frågor till de akademiskt anställda om deras politiska aktiviteter under de gångna DDR-åren och undersöker deras politiska lämplighet.

För detta ändamål måste alla universitetsanställda (från vaktmästaren och sjuksköterskan till professorn) fylla i speciella formulär som till exempel vid Ernst-Moritz-Universität i Greifswald (Mecklenburg-Vorpommern) omfattar 26 minst sagt närgångna frågor om yrkesmässiga och politiska aktiviteter i det förflutna. Den som vägrar kan räkna med avsked.

Den största delen av frågeformuläret handlar om de anställdas politiska åsikter, om de var med i partiet och organisationer, vilka befattningar de har innehaft i stat, parti och organisationer (inklusive fackföreningar, ungdomsförbund etc).

De måste uppge sina utmärkelser, alla utlandsresor, ledamotskap av internationella vetenskapliga sammanslutningar, om de har värvat studenter till reservofficerare. Stasi-samarbete är nästan en sidofråga.

På särskild bilaga ska de avge en försäkran om att de inte har arbetet för Stasi eller varit informella medarbetare.

Med namnteckning måste alla anställda intyga att de är medvetna om att falska svar leder till ett avsked från den offentliga tjänsten. Frågeformuläret avslutas med frågan: Anser ni att det på grund av ert personliga medansvar för den tidigare utvecklingen vid universitet respektive inom ert yrkesområde, är nödvändigt att ni avstår från ett direkt deltagande i

högskolans nya demokratiska organisation. Ja eller nej?

Många av dessa frågor bryter mot den västtyska grundlagen, mot Tysklands enhetsfördrag, mot Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Med hjälp av dessa frågeformulär kan hederskommissionen, som ger rekommendation beträffande varje anställning till rektorn respektive kulturministern i delstaten, rensa ut envar efter behag. Och det gör de också! Hela processen upplevs av många som djupt kränkande och diskriminerande.

Påminner om angiveri

Den påminner lite om häxjakt då man hänger ut listor med alla namn inför de planerade samtalen i hederskommissionen och samtidigt uppmanar alla anställda till angiveri.

Om kommissionen inte har något bevis att någon verkligen är skyldig, det vill säga att han har skadat en annan människa eller har brutit mot mänskliga rättigheter, så räcker det med allmänt generaliserande bedömningar och fraser (till exempel han/hon har bidragit till SEDs maktpolitiska genomförande vid universitetet på grund av en funktion i partiledningen eller som protokollskrivare hos dåtida rektorer).

Det räcker för att konstatera en personlig olämplighet och konsekvensen blir i värsta fall uppsägning i kombination med yrkesförbud vilket upplever en renässans i de nya delstaterna. De flesta vågar inte säga emot av olika skäl, många resignerar, känner en ny vanmakt, en ny utrensning av människor, av "Andersdenkende" (olik-tänkande).

Det som hotar är en ny ensidighet som står i motsättning till tanken om en ny pluralism inom vetenskapen, återigen ofrihet inom vetenskapen.

Allt detta är inget nytt i historien men mycket oroväckande med tanke på det framtida Europa. Människa var på din vakt! (Menschen seid Wachsam!) Fortfarande har Berthold Brechts "Hindra början!" (Wehret den Anfängen!) sin giltighet. *

FNs roll i en förändrad värld

Ingebritt Granath och KDV:s ordförande Fatima Ibrahim

**1946 sa FNs dåvarande generalsekreterare Tryggve Lie:
"FN är inte starkare än den gemensamma viljan
hos de stater som står bakom det.
Organisationen kan inte åstadkomma något på egen hand.
FN är ett forum där staterna kan samarbeta.
Det kan användas och utvecklas
eller förkastas och sönderfalla".**

Tryggve Lie's ord har ställts på sin spets. Frågan är vad FN har utvecklats till sedan 1945. Används organisationen som en plattform för supermakterna att diktera besluten, och genom hot och mutor tillgodose sina egna intressen, eller har samtliga medlemsstater en röst med samma värde, som det sägs i FNs stadgar? Är det längre fråga om en fri "vilja" hos medlemmarna, hur FN fungerar?

Dessa frågor diskuterades under ett seminarium på Skeppsholmens folkhögskola i Stockholm under sista helgen i september, då SKV tillsammans med Internationella Kvinnor för Fred och Frihet och Kvinnor För Fred, inbjöd några kunniga i ämnet.

Sven Thiberg, medlem i Arkitekter mot kärnvapen, **Jan Öberg**, konfliktforskare från Lund, som speciellt har intresserat sig för händelserna i före detta Jugoslavien,

Fatima Ibrahim, president i KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), som har konsultativ status i FN,

Maria Krantz, med i FNs kvinnokommission som representant för KDV,

Ingela Mårtensson, medlem i Folkpartiets riksdagsgrupp och ordförande i IKFF,

Marie-Louise Foo, från Sveriges Socialistiska Pionjärer, som jobbar med FNs konvention för barnens rättigheter.

Filmaren **Maj Wechselmann** visade sin film "Ett rättfärdigt krig?" som handlar om det av FN sanktionerade kriget mot Irak, som för övrigt är förbjuden att visas i svensk tv.

Ämnet var svårt att begränsa. Hela världen trängde sig på med hot, krig, fattigdom, svält och orättvisor, det internationella laglösa spelet som pågår, där miljarderna rullar i form av vapen, narkotika, prostitution och slaveri. Den starkas makt över den svaga. Med andra ord, och som en av föreläsarna uttryckte det: - Det är svårt att kritisera FN utan att kritisera USA.

Som den rikaste och starkaste makten efter andra världskriget, nu den enda stormakten efter Sovjetunionens fall, och som utövar kulturimperialism i världens alla hörn, tar sig USA rätten att spela rollen som världspolis genom FN, utan att ens betala sitt medlemskap.

Är FN därför något att bygga vidare på, eller ska världen skrota FN? Men FN är det enda forum i världen där både rika och fattiga länder ingår. Och, som det står i TFFs (forskning för en framtid i fred) lilla skrift "Ett FN för framtiden":

"Om inte FN bedrev det sisyfosarbete det faktiskt gör, skulle jorden vara ett mycket sämre ställe att leva på. Tänk bara på mänskliga rättigheter, fredsbevarande styrkor, bistånd, hälsovård, flyktinghjälp och på det arbete som utförs inom kultur- och utbildningsområdena".

Det finns mycket som återstår att göra.

Fatima Ibrahim berättade om de 150 miljoner av världens barn som lever under omänskliga för-hållanden, 30 miljoner föräldralösa barn försöker överleva på storstädernas gator. 14 miljoner små barn (under fem år) i u-länderna dör varje år av sjuk-domar och undernäring. I Rio mördas gatubarn av soldater och polis, och organ från liken säljs för transplantationer.

Marie-Louise Foo menar att om alla stater uppfyllde FNs barnkonvention, skulle världen vara en bra plats för alla att leva i. Genom att ge världens barn ett rikt liv, skulle indirekt också samtliga kvinnoorättvisor lösas. Kvinnor och barns liv hänger intimt samman.

Ett land som ratificerat (godkänt och skrivit under) barnkonventionen, har vartannat år skyldighet att avge en rapport till FN om vad man gjort.

— Vi som jobbar med barnkonventionen i Sverige, godkände inte regeringens rapport, berättar Marie-Louise Foo. Den "glömde" att skriva om de barn i Sverige som inte har det bra. Rädda Barnen har därför skrivit en egen rapport till FN.

Bara i Stockholm finns ungefär 250 "gatubarn". femtio av dem kommer att sova utomhus i vinter.

Jan Öberg är besviken över att FN inte utnyttjade sin roll som fredsskapande organisation efter avspän-ningen som rådde efter Sovjetunionens fall.

I stället lät man EG och USA lägga sig i den mycket komplicerade konflikten i det förra Jugoslavien. Där utpekades Serbien som den enda boven, och man erkände snabbt Kroatien och Bosnien som självständiga stater. Också Sverige var snabb med detta.

Det vittnar om, menar Jan Öberg, en stor okänslighet och historielöshet. FN var ett tag också berett att "lösa" konflikten med vapenmakt.

— Europas stater är byggda av vapen och krig, och har ingen erfarenhet av att lösa konflikter. Det har heller aldrig varit meningen, Europas inställning är att krig ska lösas genom att en part vinner.

Ingela Mårtensson anser att FN behövs, men att stadgarna måste efterlevas och att FN demokratiseras. Hon menar också att grova fel har begåtts av FN, bland annat vad gäller Irak-Kuwait-konflikten, genom att ge en grupp stormakter, med USA i täten, mandat att starta krig mot Irak. Mandatet gäller fortfarande, och bara detta är ett stadgebrott av FN.

Maj Wechseldmanns film visade ett sönderbombat Irak.

Ett krig som sas vara ett "rent" tekniskt krig, har orsakat det irakiska folket stora lidanden. Vari ligger det irakiska folket skuld? Var det inte Kuwait det gällde att befria?

— Och vad har de små staterna i FN för chanser att göra sin röst hörd? sa Ingela Mårtensson. När brydde sig de mäktiga staterna i FN om människorna i Östtimor, eller om palestinierna på Västbanken och i Gaza? Vad gäller Palestina finns sedan länge två paragrafer, skrivna och erkända av samtliga FN-stater om palestiniernas rätt till ett eget land, på samma villkor som för israelerna.

— Men världen styrs av pengar, och i det sammanhanget finns ingen moral. Det gäller att se till sina affärer och sina ingångna avtal och förbindelser.

FN förfogar över 1 procent av världens årliga inkomster. Var tionde dag används lika mycket pengar till att tillverka vapen. Det är västländerna inom FN som tillverkar och säljer de flesta av dessa vapen. Den enda moral man kan tala om är dubbelmoralen i dessa länder. Att först sälja vapnen, och sedan starta krig mot länder (inte vilka länder som helst) när de sedan används.

Behöver världens folk FN?

Deltagarna på seminariet var eniga om att FN behövs (det finns inget alternativ), men inte som det ser ut idag. Det kommer an på världens folk att själva förändra FN.

Om alla NGO-organisationer (folkrörelser, varav bara några få har rösträtt i FN) får samma rättigheter som medlemsländerna, då finns möjligheter att förändra.

Att som nu, enbart de fem permanenta supermakterna i Säkerhetsrådet, kan diktera besluten efter eget godtycke, genom vetorätten, skapar ingen demokrati.

Likası när NGO-representanterna tvingas slipa sitt språk med hjälp av diplomatisk expertis för att framföra kritik mot FN utan att det hörs, men ändå förstås.

— För som NGO-representant får man inte vara kritisk mot FN, berättar Maria Kranzl. Det gäller att upprätthålla förtroendet utåt.

— Kan vi radera förtroendet för FN mer än FN självt gör?, replikerar en kvinna. Men ändå är det vår plikt som kvinnor att vara kritiska, vi måste framföra FNs svek tydligt och klart. För det är just de mänskliga rättigheterna som sviks, de frågor som ligger oss kvinnor närmast hjärtat. Inom FN, som i övriga världen, ges dessa frågor minsta prioritet, och drabbar i första hand kvinnor och barn.

"Om mänskligheten över huvud taget ska ha en gemensam framtid och om vi vill utveckla FN till en global aktör av betydelse måste vi börja arbeta nu. Förändring innebär kamp. För att skapa en samarbetsordning som fungerar, måste vi — samarbeta. Ju mer stöd vi ger FN, desto mer stöd kan vi få tillbaka. Det bidrag en enskild nation kan ge är av stor betydelse — om de går samman", avslutas häftet Ett FN för framtiden. Som Tryggve Lie sa: "FN är inte starkare än den gemensamma viljan hos de stater som står bakom det..." ?

Marie-Louise Carlberg

Feministisk bokmäss

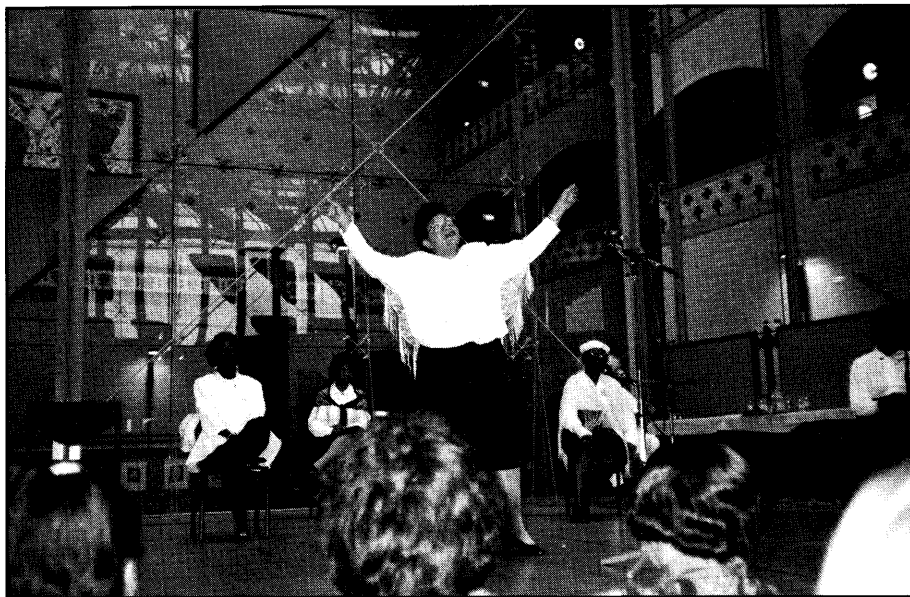
Det är december. Vintern är här med mörker och kyla, och det är tid för hemmasittande och läsning.

Nya böcker lockar, av kända och okända författare, presenterade inte minst på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg i september.

Vi kan inte låta bli att jämföra den med en annan mäs

— tack vare SKV och Augusta Tonnings fond — kunde besöka i somras. En mycket mera okänd och anspråkslös bokmäs

men där man kom författarna nära. Det var den internationella kvinnobokmässan i Amsterdam, *The International Feminist Book Fair*, den femte i ordningen.

Gruppen från Quracao väckte stor uppmärksamhet med sin presentation av öns dramatiska historia, sedd genom kvinnornas ögon. Det blev en manifestation i sång, dikt och tal

200 förlag, 160 författarinnor, redaktörer och talare deltog på mässan under fem dagar i juni.

Mottot för mässan var *Women's words, women's worlds*, och man kan hålla med om, att de ord som uttalades här öppnade nya världar.

Författarna kom från mer än femtio länder, många ganska okända för oss i dessa sammanhang, som Lettland, Colombia, Indonesien.

Paneldiskussioner, debatter, intervjuer och uppläsningar avlöste varann i den vackra byggnaden Beurs van der Beurlage.

Det var program om feminismens framtid, om EG och dess konsekvenser för förlagen, om litterära trender i Nya Zeeland, om flickböcker och hjältinnor. Om litteraturen i arabvärlden, om prosa och poesi från Curacao. Allt till det överkomliga priset av 180 kronor för fem dagar.

Tyvärr saknades svenska författarinnor och representanter från svenska förlag. Men Norge var där, med bland andra Gerd Brandenberg och Vigdis Hjort.

Så hölls också en kvinnobokmäs

Oslo för några år sedan. Många diskussioner fördes mellan olika falanger av feminister. Ibland gick vågorna höga och skillnaderna märktes mellan förhållandena i västvärlden och kvinnornas situation i tredje världen. Utländernas kvinnokamp förs, naturligt nog, på en annan nivå än hos oss — trots allt — privilegierade kvinnor.

Några exempel: Den första kvinnobokhandeln i Bangladesh är kombinerad med en sari-shop! Ett nystartat kvinnobibliotek i Istanbul bygger helt på frivilliga krafter. Liksom Sister Vision, ett karibiskt förlag.

Men likheterna och samhörigheten var ändå frapperande. Systerskapet, kampen för oberoende, litterärt erkännande och lika behandling förs på många fronter.

Några minnen som etsat sig kvar är mötena med de äldre kvinnorna på bokmässan. Den 98-åriga ryskan Anastasia Tsetajeva från Moskva, som läste dikter på ryska och engelska. Utantill, med inlevelse och klar röst.

Under revolutionen (den förra) förlorade Anastasia sin make och sin son. Sen hamnade hon i sibirisk fångenskap i 17 år. Hon har skrivit en roman, samt memoarer om dessa år. Hur kunde hon överleva?

— Genom min tro, svarade hon.

Ett annat samtal fördes mellan två författarinnor från Afrika och Canada. Det var Ellen Kuzwayo från Sydafrika och Mary Meigs från Canada. *Call me woman* heter Kuzwayos självbiografi, där hon berättar om apartheid och övergrepp.

Mary Meigs blev författare efter sin roll i den halvdokumentära filmen

"I främlingars sällskap".

Där tecknade hon allt hon såg, till exempel medpassagerarnas ansikten. Sen skrev hon, inspirerad av de äldre kvinnorna i filmen ner deras historia.

Båda dessa kvinnor, som nu är 75 år, började nya karriärer i 60-årsåldern.

Det är aldrig för sent...

Det mest positiva med en sån här mäs

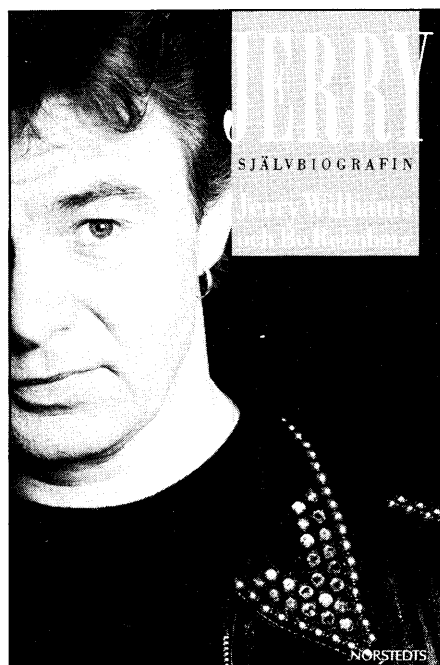
är att den ger en överblick över hur mycket kraft det finns i den globala kvinnorörelsen. Så många kvinnoförlag och kvinnotidskrifter. Så mycken kamp över hela klotet, från lokala grupper i Nya Zeeland till ett kvinnocenter i Zimbabwe. Från kvinnofora i Skandinavien till förlag i Brasilien och Chile.

I Indonesien, inom islam, i de baltiska länderna — överallt skapar kvinnor, gör sina röster hörda, blir synliga.

Där det inte finns något skrivet språk, som i många afrikanska länder, där blommar det muntliga berättandet. På Kap Verdes yttersta öar, till exempel, där diktar och sjunger kvinnorna spontant "sin litteratur", när de samlas om kvällarna.

Nästa feministiska bokmäs

äger rum i Melbourne om två år. Förhoppningsvis kommer även några svenska bokförlag och författarinnor att ha råd och möjlighet att delta då...

Jerry Williams och Bo Rehnberg:
Jerry. Självbiografen.
Norstedts, 1992.

Detta måste vara JULKLAPPSBOKEN till alla dem som växte upp på 50-talet och diggade rock'n roll: Elvis, Little Gerhard, Rock-Ragge och naturligtvis Jerry Williams himself.

Boken börjar med att Erik Fernström, som han egentligen heter, föddes 1942 i en kökssoffa i Huvudsta i Stockholms utkanter. Han växte upp i en etta. Erik och brorsan sov i en skåpsäng i rummet, farsan och morsan sov i köket.

Jerry växte upp i fattig-Sverige. Båda

föräldrarna var politiskt aktiva kommunister, och själv är han fortfarande socialist. "Tänker man Rak Vänster", säger han, "så slipper man torska".

Jag har skrattat mycket åt denna boken, och torkat en och annan tår. Själv har jag aldrig gillat rockmusik. Det var jazz — Louis Armstrong och Benny Goodman — som gällde bland mina kompisar.

Men det är roligt ändå att återuppleva 50- och 60-talen genom Jerrys minnen.

En arbetargrabb som aldrig har glömt sin klassbakgrund och sin uppväxtmiljö,

"Farsan dog våren 90.

Det är möjligt att farsan och hans brorsa Acke föddes hundra eller tvåhundra år för tidigt för att få ut det dom ville av sina liv.

Men jag tror ändå att deras och andra riktiga kommunisters liv har hjälpt till att bygga grunden när i framtiden en stor majoritet av jordens befolkning kommer att inse att det går att bygga ett socialistiskt samhälle.

Ett samhälle med verklig jämlikhet som har råd att släppa fram alla talanger, där alla kan leva ett rikt, roligt, bekvämt och meningsfullt liv utan att trycka ner varandra, utan att leva på andras arbete.

För visst vore det väl konstigt om inte människan, som hela tiden fortsätter att utvecklas från att ha varit en slemmig varelse på jordens yta, kan göra sig av med saker som rasism, själviskhet och lust att förtrycka.

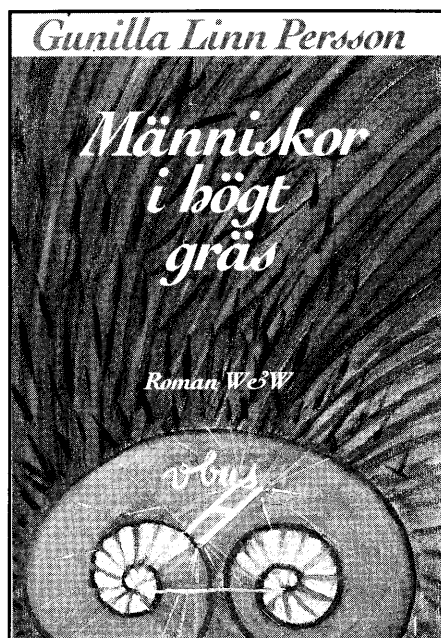
Att acceptera att människor utvecklas och blir olika, men att alla människors liv har lika stort värde.

Även om det kommer att ta flera hundra år innan alla vill försöka skapa ett socialistiskt samhälle behöver man väl inte ge upp tanken, kalla den en utopi och istället roffa åt sig så mycket som möjligt".

och som inte har låtit succén stiga sig till huvudet.

Boken är full av Stockholmsslang, och jag förstår inte alla orden, men av sammanhangen fattar man ju ändå att kvarpa betyder klarinett och gura gitarr. Bo Rehnberg har gjort ett bra jobb som spöskrivare, men tyvärr blir ju historien om Jerry mer distanserad när den filtreras genom en annan penna. Att Jerry är en just kille som man måste tycka om, det framgår klart av boken.

AaB

Gunilla Linn Persson:
Människor i högt gräs.
Wahlström & Widstrand, 1991

Av en tillfällighet upptäcker Gunillas mamma att hennes föräldrar har adopterat henne.

Efter att ha levat i 42 år förlorar hon sin identitet, hon blir "ingen". Gunilla beslutar att söka mammans, och därigenom sina egna rötter.

Detta är en fascinerande bok, öppen-hjärtlig, poetisk, gripande. Den är skriven på flera olika plan. Dels beskrivningen av själva sökandet, som jag förstår har blivit en TV-film. Sökandet leder till den tuberkulösa flickan Maina, som på 30-

talet fick en dotter med en känd fotograf. Han var redan gift, och barnet adopterades bort till en barnkär familj — Gunillas älskade "morföräldrar".

Medan sökandet pågår, dör Gunillas egen far — mannen som hon hatade och älskade, som svek henne och mamman, som hon inte har sett sedan han drev henne hemifrån för sexton år sedan. Med utgångspunkt i pappans begravning, väver Gunilla sitt eget, ofta stormiga liv, in i historien.

Det tredje planet i berättelsen handlar om 10-åriga Medborgaren Leif och hans stumma lillasyster Nelly — en underbar barndomsskildring. "Med dem", säger Gunilla, "vågade jag överträda de gränser som jag själv inte vågade passera".

AaB

Barn av mitt blod
med grunda ögon
eller bara
envetet barrikaderade

Din röst i telefon
Lessen, uppgiven, tonlöst luddig
Mitt humör sjunker blixtnabbt
till noll
Jag älskar dej
och vill så gärna trösta
men vet varken ut eller in

Hur ska den som tror
arbetet vara
en av livets meningar
kunna förstå det kaos
du bär inom dej:
— Att knega är en bisak
Varför är jag inte som andra?
Var hör jag hemma?
Varför lever jag?
Vem är jag?

Arvedel

Akrykoftan,
billig, röd
omsluter mej
tätt

Jag minns
hur god du såg ut
då du lutade dej djupt
över astrarna
i det smutsiga fönstret —
dina ögon svek dej

Sedan länge
löpte kontakten
mindre genom
dina allt grumligare linser
än genom
ditt varma leende
och dina allt sprödare händer

Ännu efter sexton år
dröjer värmen kvar
i koftan
nu buren av den
som inte längre
är någons dotter

Kerste Ellström

AUGUSTA TONNINGS FOND

Det är åter dags att söka stipendium från Augusta Tonnings Vilohemsfond.

Stipendiet kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor. Medlemsskap i SKV är en förutsättning för att få pengar ur fonden.

Fondstyrelsen kan i undantagsfall frågå denna princip, om ansökan avser ett ändamål som ligger nära SKVs stadgar och därför verkar angeläget att stödja.

Minst fem och högst tio stipendier delas ut.

Ansökan ska vara fondstyrelsen tillhanda senast den **31 december 1992** och ska innehålla en redogörelse för ändamålet med det sökta stipendiet.

Varje stipendiat ska senast ett år efter erhållet stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen.

Ansökan skickas till:
Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg

SKVs projekt — En mödravårdscentral i Nicaragua — är nu avslutat. Men vi har många andra projekt på gång.

Vi behöver speciellt pengar till vårt konto som gynnar Internationell Solidaritet.

Som ni vet finns det ett stort behov av internationellt stöd.

GESUNDASTUGAN

Vår egen pärla i hjärtat av Dalarna
SKV-stugan är lika attraktiv vinter som sommar.

Den ligger på höjden av Gesundaberget, med ett härligt fritidsområde runt om.

Vintertid kan man utnyttja skidbackarna och elljusspårarna. På hösten frodas bärmarkerna.

För sommarens bad ligger Siljan på cykelavstånd. Sollerön är en sevärdhet, likaså Mora med Zorngården.

Där finns också fäbodrar — både brukade och omgjorda till mysiga, naturskönt belägna kaféer och utsiktsplatser.

Stugan är utrustad med fyra fasta bäddar i två rum. Två extrabäddar finns, som kan placeras i stortugan.

Lättskött kök med kyl och frys. Dusch och toalett, kallt och varmt vatten. Det enda du behöver ta med är sänglinne och handdukar.

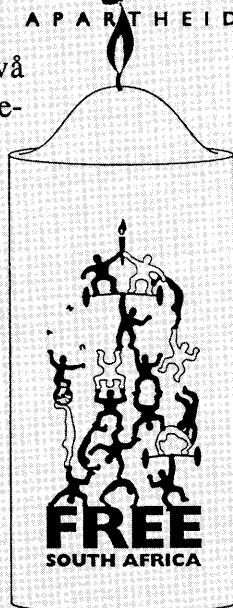
Hyran per vecka är 1.250 kronor för SKV-medlemmar.

Ring Evy Andrén, tel: 031-47 40 02
eller SKVs expediton, tel: 031-14 40 28

TÄND ETT LJUS

SLÄCK APARTHEID

Det finns två sorter. Gilleljus och antikljus. 30 kr för ett Gilleljus. 35 kr för fyra antikljus. 20 % mängd-rabatt vid köp av fler än nio st.

Hälften av intäkterna går till
ISAKs Sydafrikainsamling
ISAK, Barnängsgatan 23, 116 41
STOCKHOLM, Tel: 08/6401855

Dickens julkaka

Jag vill gärna föreställa mig att Dickens njutit den här kakan en kulan vintereftermiddag till sitt te framför kolbrasan.

De som läst Pickwickklubben bör kunna föreställa sig detta. Receptet är gammalt och engelskt.

Ta alltså en promenad med en god vän på den frusna heden och njut tillsammans tystnaden och enbuskarnas stickiga grönska.

Gå sen hem och koka en kanna starkt te, tänd ett ljus och skär upp av kakan, tunna skivor. Byt sedan ord om det som betyder något.

250 g margarin,
250 g strösocker,
4 ägg,
250 g mjöl,
1 tsk salt,
250 g russin,
125 g korinter,
65 g syltat apelsinskal, hackat,
60 g syltade körsbär, halverade.

Rör margarin och socker vitt och poröst. Tillsätt de uppvispade äggen försiktigt och litet åt gången.

Blanda i mjöl och salt, men spara litet av mjölet att gnugga russin, korinter, apelsinskal och körsbär med. Så sjunker de inte mot botten när kakan gräddas.

Rör alltså ner den så mjölade frukten försiktigt och späd med litet mjölk så att smeten inte blir för hård.

Häll upp i en rymlig ringform (ca 1 1/2 l) som smorts ordentligt och bröts. Baka kakan i 125 grader i 3-4 timmar, första timman täckt med folie.

Pröva med en sticka som skall vara torr då kakan är klar. Låt den svalna en halvtimme innan den stjälpes upp.

Bäst är att förvara den så, med formen som lock. Skär inga skivor av kakan förrän nästa dag tidigast. Den blir godare om den får stå några dagar och håller sig i många veckor.

"Ord från spisen"
Otto von Friesen

Insamlingar

Postgiro: 5 13 23 - 4

Vietnam

A-E Åhrberg	100:-
Hillevi Östberg	300:-
Hillevi Nöjd	250:-
Dagny Wennberg	100:-
May Leijon	50:-
Ingrid Sahlin	10:-
Margareta Sand	50:-
Gunilla Palmstjerna-Weiss	200:-
Gun Höjlund	200:-
Elma Nilsson	100:-
Greta Andersson	200:-
Märta Hermansson	200:-
Siv Waldor	100:-
Annika Finér	100:-
Åsa Kvinnofolkshögskola	147:-

Till Karl-Erik Perssons minne:

VPK, Backa	500:-
Pensionär Göteborg Energi	100:-
Valdy Exing, Energi	200:-
IOGT Norden	300:-
Lars och Eva Barregård	500:-
Anna-Lisa Olsson	100:-
Göte och Aina Andersson.	250:-
Elly France	100:-
Zaida och Allan Hagman	200:-
Elly och Stig Pettersson	300:-
Thea, Karin, Felix	500:-
Hugo Mendin	100:-
SKV-Göteborgsdistriktet	200:-
Linnea Andersson.	100:-
Elsa och Gunnar	200:-
Astrid, Margot, Eivor	150:-
V-pensionärer	100:-
Suomi Liljegren	75:-
Gunnar och Solweig Hansson	100:-
Greta Segersson	300:-

Till Kurt Reinardts minne:

Suomi Liljegren	75:-
Elly och Stig Pettersson	300:-

Honduras

I Honduras har SKV startat en uppbyggnad av ett kvinnohus. Behovet är mycket stort.

Många kvinnor blir utsatta för våld, och de har ingen att vända sig till i sin nöd.

De har en mycket låg status, både socialt och ekonomiskt, och deras utbildning är låg.

I kvinnohuset ska de få en yrkesutbildning som kommer att stärka både deras självförtroende och deras ekonomi.

SKV skall arbeta tillsammans med ADP (Acciones para Desarrollo Poblacional. Vår kontaktperson är Emma Mejia.

Kvinnorna skall få bo i kvinnohuset under kortare tid, där de ska få juridisk och social rådgivning. De skall också få hjälp av läkare och psykolog. Praktisk utbildning i matlagning, barnavård, hygien, sömnad, hårvård och maskinskrivning skall också ingå.

Med en sådan utbildning kan de lättare få ett arbete.

Den första åtgärden är att hyra ett lämpligt hus, eller en större lokal.

Kvinnohuset är beräknat att ge plats åt 50 kvinnor.

SIDA har bidragit med 132.800 kronor detta året, och lika mycket skall vi få för nästa år. SKV har skickat 60.000 kronor av dessa pengar.

Vi ska nu själva samla in 32.000 kronor kontant och lika mycket har vi tänkt köpa saker till huset för.

Vi vill nu att du som läser detta tänker ut på vilket sätt du kan bidra.

Vi behöver alltså kontanter, 32.000 kronor. Vi behöver lakan, porslin, handdukar, skrivmaskiner, symaskiner, garn, tyger och allt annat som behövs i ett hushåll.

Har ni något av detta "över" hemma, vore vi tacksamma att få det. Kommer ni över något för ett bra pris, kan SKV köpa av er.

Sakerna skall sedan samlas i en container i Göteborg och skickas ner. Hur sakerna kommer till Göteborg, får vi resonera om. Ring till mig på expeditionen. 031-14 40 28.

Zaida

Internationell solidaritet

Hillevi Nöjd	250:-
MayLeijon	50:-
Margareta Sand	50:-
Maja Bolling	200:-
Ruth Ettlinger	75:-
Gun Höjlund	200:-
Karin Nordlander	100:-
Siv Waldor	100:-

Till Bengt Segerssons minne:

Bärbel och Günter	500:-
-------------------	-------

Till Märta Oscarssons minne:

från Greta Segersson	300:-
----------------------	-------

Till Kurdiska barn

Hilma Andersson	200:-
B Berner	150:-
Lars och Eva Barregård	500:-

Ingeborg Löthberg, vår duktiga insamlerska har vid olika demonstrationer, vid Kvinnor kan-mässan, Drakfesten på Gärdet, Stockholms vattenfestival, Jazz- och bluesfestivalen under en vecka, med mera, med mera, samlat in 19.050 kronor.

Ett stort hurra! och ett varmt tack till Ingeborg Löthberg för detta.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4

**Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
(Tisdag och torsdag 13.00-15.00)**

**Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
(Måndag-fredag 10.00-15.00)**

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
 - Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
 - Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval — mot krig och imperialism — krigens främsta orsak.
- Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
 - Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
 - Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia:

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet.

År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, (Womens International Democratic Federation, WIDF).

KDV har konsultativ status hos FNs ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel: 0563/802 32

Centrala avd i Göteborg
Barbro Andersson
Väwarevägen 2 D
433 75 Partille
Tel: 031/95 76 03

Karlstad
Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel: 054/51 39 15

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel: 046/20 08 22

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel: 0911/372 76

Umeå
Katarina Sandström
Klaverstråket 32
902 57 Umeå
Tel: 090/12 17 38

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel: 031/25 31 65

Katrineholm
Gunnel Rudin
Storgatan 46 A
643 00 Vingåker
Tel: 0151/122 00

Malmö
Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Lund
Tel: 046/23 40 76

Skellefteå
Barbro Viklund
Fäbrogatan 5
931 56 Skellefteå
Tel: 0910/885 47

Uppsala
Anneli Granholm
Studentstaden 4
752 33 Uppsala
Tel: 018/54 26 07

Boden
Marianne Soutukorva
Rädisvägen 6
961 48 Boden
Tel: 0921/723 77

Göteborg Bjurslätt
Harriet Engman
Långströmshuset 50 A
Tel: 031/53 66 96

Kramfors
Elisabeth Östlund
Fiskja 5221
872 00 Kramfors

Mölndal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
413 31 Mölndal
Tel: 031/27 71 04

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Östersund
Li Örn
Divisionsgränd 4
831 38 Östersund
Tel: 063/10 30 64

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Gävle
Elsa Kontturi
Kapellvägen 5
804 26 Gävle
Tel: 026/19 19 57

Linköping
Sonja Wahlstein
Eklundsgatan 5
582 63 Linköping
Tel: 013/13 08 48

Olofström
Carina Gillberg-Björk
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel: 0454/400 77

Stockholms innerstad och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel: 08/641 46 51

Förbundsordförande:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 25 Karlstad
Tel: 054/18 99 61

Forshaga-Kil
Ingela Ahlberg
Prästbol Pl 7003
665 00 Kil
Tel: 0554/153 07

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel: 0454/291 60

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel: 0920/195 34

Orust
Erni Friholt, vice ordf.
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel: 0304/512 15

Stockholms södra förorter
Eva Danielsson
Pelargatan 16
121 47 Johanneshov
Tel: 649/ 57 00

POSTTIDNING

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitivt efter-
sändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Prenumerera på Vi människor!

Det är tidningen som berättar om kvinnors verklighet i Sverige och i andra länder. Som visar samhället ur perspektiv som du inte hittar någon annanstans. Som vill väcka glädje och vrede – ge kunskap och insikt.

Prenumeration på Vi Mänikor:

Helår: 120 kr

Stöd: 200 kr

Gåvo: 100 kr

Namn

Adress

Postnummer/ört

Porto

vi människor

prenumeration

Barnängsgatan 23

116 41 STOCKHOLM

VI MÄNSKOR behövs PRENUMERERA!

Fyll i kupongen så vidarebefordrar vi den till din lokalavdelning.

- ☐ Jag är intresserad och vill veta mer om SKV
☐ Jag vill bli medlem i SKV

Namn

Gatuadress

Postadress

Telefon

Porto

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG